

ҰЛТ
КӨШБАСШЫСЫ

4-бет

Азат ПЕРУАШЕВ:

УАҚЫТ БІЗДІҢ
АЗАМАТТАРЫМЫЗДЫҢ
ӨМІРІМЕН ӨЛШЕНЕДІ

13-бет

ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙ –
ХАЛЫҚТЫ ҚОРҒАУ

2-бет

ҚАЗАҚ ҮНІ 20

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

qazaquni2000@gmail.com

2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

№27 (897) 13.07.2020 жыл

ҚҰДЫҚШЫНЫҢ БАЛАСЫ

Суретші Табылды Мұқаттың әкесі Мұқат Жәсенов те Атырау өңіріне аты мәлім құдықшы болды. Тағдырдың жазуын аз көрмеген құдықшыға сол тағдыр көкірек көзін сайратып қойып, қызыл тілді де қимай, ұстараның жүзіндей қылпып тұратын кәсіп сыйлапты. Табиғатынан тұңғыық жаралған жанның сол қасиетінің таңдаған кәсібімен одан сайын кірігіп, тереңдікпен өлшенуін қарашы.

8-9
бет

«Қазір біз соғыста жүрміз. Сондықтан әрбір басшыдан жедел мәселелер мен тапсырмаларды шешуде барынша тиімділік талап етіледі. Жауапкершіліктен қашып, бюрократиямен айналысуға болмайды», – деді ҚР Президенті. Қасым-Жомарт Тоқаев МӘМС қоры мен «СК Фармация» басшыларын жұмыстан шығаруды тапсырды. «Туындаған қиындыққа кінәлілердің бәріне қатысты тергеу жүргізу керек. Жауапкершілікке тартқан дұрыс. МӘМС қоры мен «СК Фармация» басшылары жұмыстан шығарылсын. Керек болса тергеу жүргізген жөн»

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ:

ӘКІМДЕР мен МИНИСТРЛЕРДІҢ БӘРІ ЖАЗАҒА ЛАЙЫҚ

2
бет

ХАЛЫҚ ҚАСІРЕТІН САУДАҒА САЛҒАНДАР АЯУСЫЗ ЖАЗАЛАНУЫ КЕРЕК!

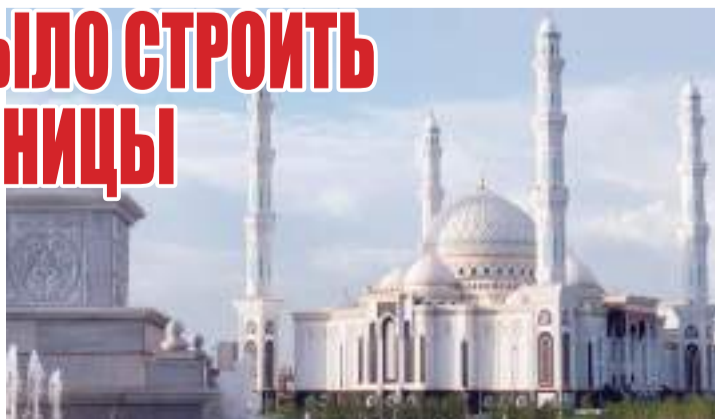
ҮРЕЙ АУРУДЫ АУЫРЛАТЫП, ҮМІТ КҮШ БЕРЕДІ

Халық қасіретін саудаға салғандар кім болса да ашық әшкереленіп, аяусыз жазалануы керек! Дәрілер мен ИВЛ секілді өмірді сақтап қалуда маңызды медициналық аппараттардың қолдан жасалған жетіспеушілігінен қайтыс болғандардың обалы осыған кінәлі жемқор қылмыскерлердің мойнында.

3
бет

ВМЕСТО МЕЧЕТЕЙ НАДО БЫЛО СТРОИТЬ НАУЧНЫЕ ЦЕНТРЫ И БОЛЬНИЦЫ

Неожиданно появившийся COVID-19 на глазах поменял многие стороны жизни человечества, и во время пандемии введены жесткие ограничения в плане празднования в традиционном формате религиозных праздников, приостановили деятельность религиозных объектов (мечети, церкви, соборы, синагоги и др.). Изменит ли коронавирус религиозные представления людей?

ТЕТЕЛЕСІМ, ТЕЛҚОҢЫРЫМ

...Бәрін айтқың, бәрін қамтығың-ақ келеді, алайда бұл мақаланың дәмін кіргізе алармысың? Өстіп біраз уақыт оздырдық. Нұрлан екеуміз сонау 1980 жылдың әлде қысы, әлде көктемі ме екен, әйтеуір осы «Екпінді еңбектің» редакциясында алғаш жүздестік. Қуана қауыштық.

14
бет

10
бет

Кеше ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев республикалық телеарналардан халыққа үндеу жасады. Кейінгі кезде еліміздегі пандемия күрт өршіп, қайтыс болып кетіп жатқандар саны артып кеткесін 5 шілдеден бастап екі апталық карантин енгізілгені белгілі.

–Бұл аса қажетті шешім болды. Жағдайдың тұрақталатыны сөзсіз. Оның алғашқы белгілері де бар. Сондықтан, алдағы екі апта біздің болашақ қадамдарымыз үшін шешуші кезең болмақ.

Барлық азаматтарды тағы да карантин ережелерін қатаң сақтауға шақырамын. Индетпен күрестің нәтижелі болуы, ең алдымен, барша жұрттың саналы әрекеті мен жауапкершілігіне байланысты.

Бұл – өте қауіпті, батпандап кіріп, мысқалдап шығатын дерт, – деді мемлекет басшысы.

ХАЛЫҚ ҚАСІРЕТІН САУДАҒА САЛҒАНДАР АЯУСЫЗ ЖАЗАЛАНУЫ КЕРЕК! ҮРЕЙ АУРУДЫ АУЫРЛАТЫП, ҮМІТ КҮШ БЕРЕДІ

Қазыбек ИСА,
ҚР Президенті жанындағы
Ұлттық Кеңес мүшесі

Иә, екі апталық карантиннің алғашқы белгілері байқала бастауы көңілге жұбанаш. Істелген істің нәтижесі осынау ғана ел үміті оянады. Осыдан үш-төрт күн бұрын «Қазақ үні» ұлттық порталында «Төтенше жағдай – халық қорғаны» атты еліміздегі ауыр жағдайға алаңдаған бір топ зиялының ҚР Президентіне жасаған Үндеуінің де мақсаты – елдегі қауіпті индеттің таралуына тосқауыл қою мақсатынан туындаған еді. Жалпы «еститін мемлекет» болу деген тек Президентке ғана байланысты емес, барлық мемлекеттік органдарға байланысты болуы керек қой. Мысалы, «Ақ жол» партиясы және парламенттегі фракция депутаттары, наурыз айынан бері осы пандемия қауіпті мәселелері бойынша жауапты мемлекеттік органдарға 6 (!) үндеу жолдады. Ауруханаларда орындардың тапшылығы және азаматтардың ауыр жағдайына қарамастан ауруханаларға қабылдамайтыны, «жедел жәрдем» қызметінің кемшіліктері мен дәрігерлер, медкызметкерлердің зейнеткерлігі туралы айтты. Шенеуніктердің емделушілердің индетпен бірге ілеспе ауруларды сылтаулатып, жасырып қалғысы келетіні туралы жазды. Дәрі-дәрмектердің жетіспеушілігі,

олардың алыпсатарлық бағалары туралы көрсетті және тб көптеген фактілер туралы айтты. Осынау қауіп-қатерді еңсеру туралы жиырмаға жуық нақты ұсыныстар жіберді.

Бірақ Президентке дейін естіген, ескерген, өз бетінше жауапкершілік алып, шешім қабылдаған ешкім болмады... Президент үндеуінде ұсыныстарымыздың біршамасы қамтылғанын көріп, дәтке қуат алдық.

«Әр қазақ менің жалғызым» дегендей, әрбір азаматымыздың қазасы менің жүрегіме қатты батады. Мынау алапат индет арамыздан талай асылдарымызды жұлып әкетуде. Бүгінде кара жамылып отырған азаматтардың қайғыларына ортақтасып, көңіл айтамын. Сол үшін 13 шілдені ұлттық аза тұту күні деп жариялаймын, – деді президент телеарнадағы үндеуінде.

Әлемді жайлаған алапат индет Қазақстандағы денсаулық сақтау жүйесі мен фармацевтикадың жағдайы сын көтермейтін нашар екенін көрсетіп берді. Бұл туралы Қасым-Жомарт Кемелұлы қатаң айтты.

– Коронавирустың таралуына байланысты денсаулық сақтау жүйесіне көп ауыртпалық түсуде.

Ашығын айту керек, денсаулық сақтау жүйесі индетке тойтарыс беруге дайын болған жоқ. Осы мәселе бойынша біз тергеу жүргіземіз және бұл жағдайдан сабақ аламыз. Әкімдердің жіберген қателіктеріне тиісті баға береміз, – деді.

Шындығы да сол, әлеуметтік желілерде толып қалған ауруханалардың «жедел жәрдеммен» жеткен аурулардың өзін қабылдамай алмай жатқандарына байланысты наразылықтар толып жүр. Әсіресе, ауруханаларда жансақтау бөлімдерінде жатқандардың өкпесіне ауа жіберетін жасанды өкпе желдеткіштерінің (ИВЛ) жетіспеушілігі көп науқастардың көз жұмуына себеп болуда...

«Егемен Қазақстанның» жарты беті, «Қазақ әдебиеті» газетінің екі беті елге танымал зиялылардың қазанамасына толып кетті... Аз уақытта аты белгілі қаншама адам көз жұмып жатса, сонда қарапайым халықтың ішінде не болып жатыр? Бір ауылда бір күнде үш-төрт жаназа болып жатқаны жан шошытады. Бір отбасынан екі-үш адам, тіпті төрт адамға дейін қауіпті тажал тырнағына ілінгендері де кездесуде. Дәріханалар адам ауруын саудаға салып, бағаларын аспандатып жіберді...

Бұндай маңызды мәселелерге Қасым-Жомарт Тоқаев арнайы тоқталып, қатаң шаралар қабылданып жатқанын айтты.

– Сол сияқты дәрі-дәрмектің бағасын бірнеше есе өсіріп, қалыптасқан жағдайды өз мақсатына пайдаланғысы келген алыпсатарларды да құқық қорғау органдары менің тапсырмама сәйкес жауапқа тартыла.

Қазір мемлекеттік органдар елді мекендерді қажетті дәрі дәрмекпен толық қамтамасыз етуде. Осыған орай, тиісті қор жасақталған. Төсек орындары да, медициналық қызмет көрсету ісі де толығымен қамтамасыз етіледі, – деді.

Иә, еліміздің дәріханаларында бұрын шашылып жататын қарапайым парацетамол мен аспиринді жоғалып кетуін қалай түсінуге болады? Бұл дәрілер ғана емес, барлық дәрілер, бетперделер мен қолғаптар бірнеше есе өсіп кеткен. Бұны қажетті дәрілердің бағасын көтеру үшін қолдан жасалып отырған қасақана қастық әрекет деп танып, қатаң жазалау керек!

Мысалы, «СК-Фармация» компаниясы Катар Республикасынан 21 мамырда, яғни 50 күн бұрын келген 9 тонна медициналық гуманитарлық көмекті осы күнге дейін не үшін сақтап отыр? Мұражайға қоймақшы ма немене? Компания басшыларының:

«Катар Республикасынан келген гуманитарлық көмектің құжаты жоқ, сондықтан жатыр» дегені қай сасқаны? Қаншама адам медициналық аппараттар мен дәрі-дәрмектер жетіспеудің келтірілуіне қалай қауіпті болып жатқанда, Катар елінің өздері тегін беріп жатқан 9 тонна медициналық жабдықтардың құжатын 50 күннен бері ала алмай отыруы не бейшаралық немесе қандай жымсық әрекет?! Соғыс кезінде мұндай кесепатты әрекет үшін трибуналда атылады. Ал қазір соғыстан да көп адам шығыны болып жатқан нағыз майдан кезі ғой! Ендеше, кінәлілер қатаң жазалануы керек!

Сол секілді жансақтау бөлімдерінде ауыр науқастардың жанын сақтау үшін бәріне баратынын білгендіктен ИВЛ аппараттарын пайдаланудың көп тәуелігі 50 мың теңгеге дейін көтеріліп кеткені не деген сұмдық?!.

Халық қасіретін саудаға салғандар кім болса да ашық әшкереленіп, аяусыз жазалануы керек! Дәрілер мен ИВЛ секілді өмірді сақтап қалуда маңызды медициналық аппараттардың қолдан жасалған жетіспеушілігінен қайтыс болғандардың обалы осыған кінәлі жемқор қылмыскерлердің мойнында.

Елімізде денсаулық қызметкерлерінің жетіспеушілігі де айқын көрінуде.

Денсаулық сақтау министрлігінің деректері бойынша қазір өте қат бестези тұрған мамандықтар, 158 инфекционист, 60 эпидемиолог, 166 кардиолог, 68 пульмонолог, 84 реабилитолог жетіспейді. Ендеше өзге медициналық мамандық иелерін осы қазір аса қажетті мамандықтарға қайта даярлау жұмысы жүруі тиіс.

Медициналық жоғары, арнаулы оқу орындары студенттері мен зейнеткерлерді ынталандыру арқылы жұмысқа тарту керек.

«Кемедегінің жаны бір» де-

гендей, пандемияға қарсы күресте жекеменшік ауруханаларды толық тарту керек.

Калмақ елінің Денсаулық сақтау министрі Юрий Кикинов инфекциялық ауруханаға кәдімгі қатардағы дәрігердей 14 күндік ауысымға шықты. «Мен қатерлі жұқпалы ауруханада өзім дәрігерлік міндетімді орындамасам, қалай дәрігерлерді ондай қауіпті жерге жұмсауға моральдық қажым бар?». Әрі мұнда мен жағдаймен жақсы танысамын және болашақта инфекциялық ауруханада қандай болуы керектігін білетін боламын. Ал бұл министрдің кабинетінен көрінбейді» – деп жауап берді ол. Міне, нағыз денсаулық министрі!

«Дегенмен, мемлекет тарапынан барлық қажетті шаралар қабылдануда.

Қабылданған шаралар мен медицина қызметкерлерінің ерлігінің арқасында емделіп шығып жатқан азаматтардың саны едәуір көбейді. Көптеген елдердегі жағдай бізден де қиын, – деген мемлекет басшысы елді сабырлық сақтауға шақырды.

– Бірақ, біздің күресіміз жалғаса береді.

Бұл индетті адамзат жуық арада жене қоймас.

Алайда, уайым мен қайғыға батып, түрлі қауесеттерге сеніп, еңселді түсіруге тағы да болмайды.

Салмақты, сабырлық болмайық!

Біздің жұмысымыз – айқын, қоғам алдында ешнәрсені жасырмай, ашық айтамыз. Болашақта да солай болады.

Бүкіл күш жігерімізді жинап, индетпен күресе беруіміз керек, – деді президент.

Иә, ел ішін індеп бара жатқан тажал индетпен Күрес болғасын оған бәріміз атсалысуымыз керек! Жайпап келе жатқан коронавирус жағадан алып тұрғанда, етектен тартып, жегікүрттай жеп келе жатқан, қазақтың ұлттық антибрәндіне айналған жемқорлық вирусының жолын кесуіміз керек! Сын сағатта Президенттен бастап, барлық басшылар, ауылдың әрбір жауапты қызметкерлеріне дейін қайынның қатқан безінде қатайып, зор жауапкершілік алуы керек!

Камал бұзар қайрат көрсетуіміз керек! Күлтегін толғауындағыдай «Түркі халқы үшін түн ұйықтамадым, күндіз отырмадым» – дейтін кез келді!

Өйткені Қазақ Елінің басына ауыр сынақ төніп тұр.

Мың өліп, мың тірілген, Ақтабан шұбырындыда да Қаратаудың басынан көрінген көшті алдағы күнге сенімі сүйреген, ақсүйек ашаршылықтан да ақ үмітінен нәр алып, аман қалған Қазақ мемлекетінің халқы кеше ғана 19 миллионға жетті. Енді мынау қарулы соғыстан бетер қатарымызды сиретіп келе жатқан қарусыз майданда тізгіннен айрылып, тізерлеп қалмау үшін, тізе қосып күресейік халайық! Елді сақтау жолында Ел басшысы – Президентке барлық жауапкершіліктің артылғанындай, барлық билікті де беруіміз керек!

Бізді құртатыны – әрқайсымыздың әр жаққа тартып, бөлініп шыға келуіміз. Ал «Бөлінгенді бөрі жейтіні» белгілі.

Жақсы күндерден үміт үзбейік, ағайын! Қатерлі индет қауіп төндіріп, екі өкпедеп дерт қыса да, үрейге алдырмау керек! Медицина мамандарының айтуынша, үрей ауруды екі есе ауырлатып, үміт пен сенім сауығуға күш береді.

«Күніне мың бөлеге жолықсаң да, Сонда да күдер үзбе бір Алладан» – деген ата-бабаларымыз небір қиындықты жеңіп шыққанын білеміз.

Бәрі жақсы болады, құдай қаласа! Алла жар болсын Алашқа!

ҰЛТ КӨШБАСШЫСЫ

Ұлт көшбасшысы, Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаев елдің етектегі басын төрге шығарып берді. Қоғамды бір формациядан бір формацияға ауыстырып берді. Экономиканы жоспардан нарыққа көшіріп берді. Халықтың санасын өзгертіп берді. Мемлекеттің сипатын жаңартып берді. Елдің рухын көтерді. Еңсесін тіктеді. Ең бір қиын жылдардағы тар жол, тайғақ кешуден аман-есен алып шықты. Тыныштықты, татулықты сақтап қалды.

2019 жылдың мамыр айында Елбасы Кеңесінен телефон соғылды. Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың ел басшылығына келуінің отыз жылдығына орай етек-жеңі кең мақала жазуым жөнінде ұсыныс жасалды. Әуел бетте осындай тарихи белес тұсындағы жауапты тақырыпты алып шығар авторды қарастырғанда таңдаудың дәл маған түсуіне, мұндай құрметтің дәл маған көрсетілуіне аздап таңданғаным рас. Әйтсе де, әбден ойлай келіп қарасам, мұның қисыны да бар сияқты. «Бүгінде белсенді саясатта жүргендердің арасында отыз жыл бойы үзбей Елбасы командасында келе жатқандары онша көп емес, ал солардың ішінде ол тұста Нұрсұлтан Әбішұлы басқарған аппаратта, тікелей қарамағында жұмыс істегендері тіпті саусақпен санарлықтай», деп негізделді жаңағы ұсыныс. Солай екені рас.

Нұрсұлтан Назарбаев Қазақстан Компартиясы Орталық комитетінің бірінші хатшысы болып сайланған кезде Идеология бөлімінде мәдениет және өнер секторының меңгерушісі едім. Кейіннен Президент Аппараты құрылғанда ішкі саясат бөлімі меңгерушісінің орынбасары, бірінші орынбасары қызметтерін атқардым. Ақпарат министрі, «Егемен Қазақстан» газетінің басшысы ретінде Елбасымен тікелей байланысу мүмкіндігін алғаным белгілі. Соның арқасында Нұрсұлтан Әбішұлы газеттің 90 жылдығында ұжымды мерей-тоймен құттықтау, редакцияның жана ғимаратын ашып беру үшін «Егемен Қазақстанға» арнайы келген еді. Әсіресе, 2011-2014 жылдарда Тұңғыш Президенттің сұхбат кітабын («Өмір өткелдері») әуелі газетке, кейіннен баспаға дайынды барысында Нұрсұлтан Әбішұлының алдына жүйелі түрде барудың, кейбір шетелдік сапарлары кезінде ұшақта сағаттап сөйлесудің сәті де түсті. Қысқасы, Елбасы жөнінде айтары бар қаламгерлер қатарындамын деп білемін.

Сонымен, осыдан отыз жылдан астам бұрынғы кезенді еске түсіріп көрелікші.

Кейбір оқиғалар баяу ағыспен басталып, бірте-бірте арынды өзенге айналып кете баратын бұлақтарға ұқсайды, олар уақыт өте келе тұтас мемлекеттер мен халықтар үшін аса маңызды мәнге ие болады. Ол оқиғалардың бойында қоғамның іргелі негіздерін қозғайтын өзгерістердің өзегі бар. Өткенге зер салып қарасак, жағдаяттардың жарасымсыз жымдасуынан аса ауқымды қоғамдық катаклизмдер орын алып, сан ғасырлық өркениеттер мен мәдениеттердің құрдымға кеткені көрініс табады. Абырой-атағын жұрт жаппай мойындап, даңқын нақты істермен тиянақтаған аса көрнекті тұлғалар ғана тарихтың

кабинадағы екі жігіт бір-бірімізге тесіле қараған күйі сілейіп отырып қалғанымыз да есте.

Алайда, уақыт өзгере бастаған еді. Реформалардың табандап тұрып алуы және басшылықтың жөнсіз жүргізілуі бара-бара көңіл толмаушылықты көбейтті, тіпті алғаш рет жаппай митингілер мен ереуілдерге шыққан жұртшылықтың ыза-кегіне ұласты. Орталық пен республикалардың арасындағы ушыға түскен қарама-қайшылықтар да іскерлік түйінін тап-

спублика Министрлер кеңесінің төрағалығынан әрі қарай өспегенін қалайтындар да табылатын. Ондайлар домалық арыздар домалатып тастайтын, біреулер оны тексере бастайтын.

Назарбаевтың кең танымалдылығы, алысқа сілтейтін кең құлаштылығы жұрттың бәріне бірдей ұнай берген жоқ. Әдетте, тегеурінді тұлға дәйім озып жүреді, сол жолда оның алып теріс ниетті кісілер қойған кедергілер шықпай қоймайды. Сол сияқты, Назарбаевтың

да тіпті кішкентай да жағымсыз фактіні немесе кір келтіретін таңбаны таба алмады. Осының бәрі оның жүйкесін қаншалықты жұқартқаны, жанын жегідей жегені айтпаса да белгілі. Назарбаев дәйім психологиялық қысымды сезінумен жүрді, оны моральдық жағынан майып етпекші болды.

Біз, сол кездегі Орталық комитет аппаратының қызметкерлері, Нұрсұлтан Әбішұлының қандай қиын жағдайда екенін түсіндік те, сезіндік те, оған жанымыз шындап ашитын. Республиканың

ҰЛАҒАТ

белсенді қайраткерлігі де партияның орталық аппаратында ұйысып тұрған консерваторлар мен кертартпалардың тып-тыныш кабинетте жан тыныштықта отыра беруді қалауына немесе қатып-семген ұрандарды ұстанып алып, қызмет бабында өсуге не тиісті қасиеттері, не кәсіби тәжірибесі жоқтығына қарамастан, мансап сатыларымен жанұшыра жоғары жүгіруіне атымен кереғар келетін. Назарбаев олардың жолын анық кесіп тұратын, бітімі бөлек болатын, үйреншікті үлгілер мен қалыптардың шеңберіне сый-

бірінші басшысы қызметіне тек Назарбаевтың ғана нағыз лайықты екендігі айдан анық болатын. Абырой бергенде, ол нағыз күрескерлік қасиетін, мінезінің мықтылығын көрсетті, тағдырдың тегеурініне лайықты төтеп берді. Қайта сол сынақтан бұрынғыдан да шынығып, ширақ, күшейіп, жаңа сын-қатерлерге дайын тұратындай шындалып шықты.

Сексеннің сегізінші шыңына көтерілгенше не бір от пен судан өткен адамның, жастайынан ауыл баласының ауыр еңбегімен, кейіннен мың градустық мар-

пады. Сондықтан да 1989 жыл Кеңес Одағы үшін егемендікке ұмтылыстың, митингішілдіктің және ереуілшілдіктің артуының, ұлтаралық қатынастардың шиеленісуінің бастапқы кезеңіне айналды, кейіннен олар аяусыз қантөгіс пен қақтығыстарға ұласты. Осыны ақыры түсінген Орталық ендігі жерде Қазақстанда бұрын жіберілген қателікті қайталамауға тырысты, республикалық партия ұйымының басшылығына кандидатураны жергілікті кадрлардың арасынан іріктеуді жөн деп тапты.

Ол кездің өзінде-ақ Нұрсұлтан Назарбаевтың аты республикада да, одан тысқары жерде де ауыздан түспей тұрған болатын. Жұмысшы ортадан шыққандықтан, өзінің еңбек жолын металлургтің «отты» мамандығынан бастағандықтан да ол қауіпті жұртшылықтан мұң-мұқтажын басқалардан гөрі сергек сезінетін. Назарбаев белсенді, білімге құштар еді, өндіріс мәселесі болса да, әлеуметтік жағдайлар болса да ештеңеге енжар қарамайтын, қашанда қоғамдық өмірдің қайнаған ортасында жүретін.

Зияткерлік әлеуетімен, қуатты көшбасшылық қасиеттерімен қабысқан өмірлік және кәсіби тәжірибесі жана уақыттың рухына барынша толық сәйкес келетін кандидат тап Нұрсұлтан Назарбаев болып шықты.

Тарих дамудың сан қилы кешестерінде қоғам мемлекет көшбасшысының белгілі бір түрін қатты керек ететінін көрсетеді. Қазақстанға да бәрінен қоғам мүддесін биік қоятын, ортақ іске шындап жан ауыратын, жұртты еліктіріп, сонынан ерте алатын жаңа буын басшысы ауадай қажет еді. Әйтсе де, мұның бәрі опондай болмайтын. Назарбаевтың қағидаға қатып қалатын қасиетін, талапшылдығын жақтырмайтындар да, оның ре-

майтын. Осынау сан-сапалақ сұрқиялар бәле-жаланың торын шырғауықтай құрып, Назарбаевтың кандидатура-сын межеге жақындатпай жатып «жалп еткізуге» жантала-сып бақты. Олар тұтастай бір науқан ұйымдастырып жіберді, мақсаттары біреу ғана: Назарбаевты қаралау, қадірін кетіру, сөйтіп сағын сындыру. Республиканың Орталық комитетіне ағылып келіп жататын хаттардың арасында болмағанды болғандай етіп жазу да, ашықтан ашық жала жабу да кездесетін. Кабинеттерде конжип алған атқарымпаздар әлгі жалған ақпараттың қайдан келіп жатқанын жақсы білетін. Назарбаевты қалайда іліп-шалып, құрықпен құлатып түсіру үшін кез келген ілікті індетте іздеуді мақсат еткен неше түрлі комиссиялар мен тексеру топтары биісінен кейін бірі құрыла беретін. Алайда оларынан ештеңе шықпады, әлгі комиссиялардың ешқайсысы да оның өмірінен де, жұмысынан

тенмен шыныққан, бара-бара біресе заман тосқан, біресе қоғам тосқан, біресе адам тосқан сан түрлі сынақтарды көре-көре, қарлы Қаратаудай қаптаған қиындықтарды бірінен кейін бірінен жене-жене осы биікке жеткен адамның мықты рухы Тәуелсіздікті тұғырлы еткен шешуші факторлардың біріне айналды. Мұнан кейінгі жағдайдың бәрі оқырманға жақсы белгілі. Талай жазғанбыз да.

Әйтсе де осындай мерейлі тұста Елбасының еліне еткен еңбегін біреу қырық қайтады еске салсақ та артық болмайды деп білеміз.

Иә, бағымызға қарай Тәуелсіздік келді. Ел басына елін сүйген ер келді. Тарихта жеке тұлғаның алар орны қомақтылығына көз жетті. Нұрсұлтан Назарбаев елдің етектегі басын төрге шығарып берді. Қоғамды бір формациядан бір формацияға ауыстырып берді. Экономиканы жоспардан нарыққа

көшіріп берді. Халықтың санасын өзгертіп берді. Мемлекеттің сипатын жаңартып берді. Елдің рухын көтерді. Еңсесін тіктеді. Ең бір қиын жылдардағы тар жол, тайғақ кешуден аман-есен алып шықты. Тыныштықты, татулықты сақтап қалды. Әлемде бұрын болмаған көрмеге саяси институт – Қазақстан халқы Ассамблеясын құрды. Елдің кемшілігі саналып келген көпэтностылықты елдің артықшылығына айналдырды. Ассамблея жайында көп жазған журналист ретінде де, Парламентке Ассамблеядан сайланған

түкпірінен делегациялар ағыла бастады. Одан кейін біз өзіміз де би болдық. Еуропаның 56 елінің басын біріктіретін ұйымға төрағалық еттік. Сол ұйымның он бір жылдан бері шақырылмай жүрген саммитін шақырып, өткізіп бердік. Одан кейінгі тағы бір ірі жетістігіміз – Біріккен Ұлттар Ұйымының Қауіпсіздік Кеңесіне тұрақты емес мүше болуымыз. Қауіпсіздік Кеңесінде әлемнің ең беделді ұйымының ең беделді құрылымына төрағалық та еттік.

Қазақстан Республикасы

жүйеде де қатарынан елдің бірінші басшысы қызметінде болған жоқ, сонанда олардың ешқайсысы да ол көрген қоғамдық катаклизмдерді көрген жоқ.

Тарихта жеке тұлға қандай орын алатынын біз елдің басты байтағының орнын таңдаудан да идеясының жеке-дара авторы да, сол идеяны жүзеге асырушы да – Назарбаев. Елбасы елорданы Арқа төріне алып келу арқылы геосаясатта да, экономикада да ерекше мәнді мәселелерді шешіп берді. Ұлт тарихының атымен жана парағын ашып берді. Ел иесі, жер киесі түпкілікті анықталды. Елбасымыз осы шешімімен халқының рухын көтерді. Өзіне сенімін арттырды. Мықты мемлекет құра алатынымызға көзімізді жеткізді. Қазаққа ежелден тән рух асқақтығы қайта оралды. Даланың кеңдігіне сай ой еркіндігі қайта келді. Астана ауыстыру Қазақстанның геосаяси ұстанымдарын орнықтыра түсті. Бас қаланы орталыққа жақындату арқылы елдің қауіпсіздігі күшейтілді. Қасиетті қазақ жерінің қиыр-қиырын саудаға салғысы келіп бақтардың көмейіне біржолата құм құйылды. Аса ірі жалпыұлттық мақсат ойдағыдай орындалды. Жаңа дәуір – Тәуелсіздік дәуірі біз үшін іс жүзінде жаңа елорда таңдаудан, Астана қаласын салудан басталды. Астана салынғанға дейінгі қазақ пен Астана салынғаннан кейінгі қазақтың айырмасы едәуір. Оған дейінгі қазақ кемінде кейінгі үш ғасыр бойында рухы жаншылған, еңсесі езілген қазақ, одан кейінгі қазақ бойын тіктеген, ойын бүкпеген, қолынан ірі істер келеріне еркін сенген, алдағы асуларға бекінген қазақ, барлық сарылардан өткен Назарбаев – әлемдегі сирек санлақ саясаткерлердің бірі. Назарбаев ел басқарған тұстағы онымен қатарлас тұлғалардың ішінде ешқайсысы да екі мәдениеттің ықпалын бірдей сезінген жоқ, экномиканың бір-бірінен алақ жатқан екі түрінде, от пен судай саналып келген екі қоғамдық жүйеде бірдей жұмыс істеп көрген жоқ, ешқайсысы да екі қоғамдық

атты сұхбатында тәуелсіздік жылдарында сыртқы саясатты нығайту үшін көп жұмыс атқарылғанын айта келіп, «Ең бастысы – мемлекеттік шекарамыздың беріктігі! Қазақстанның Ресеймен, Қытаймен және Орталық Азия мемлекеттерімен арадағы рәсімделіп, белгіленуінің, шын мәнінде, тарихи да, саяси да мәні зор. Шекара мәселесінде құжатты түрде екіжақты келісімнің болмауы қандай ауыр әрі ауқымды зардаптар мен қайшылықтарға әкелетінін көзіміз көріп отыр. Алыстан да, жақыннан да мысалдар аз емес», деп атап көрсетті. Бұл істі дер кезінде қолға алып, көңілдегідей тындыруда да Тұңғыш Президенттің әлем алдындағы биік беделінің ерекше орны болғаны анық.

Қазақтың дүниеге танымал ұлт болуы, мемлекетіміздің алыста, жақын да, Батыста, Шығыста мойындайтын, құрметтейтін елге айналуы Нұрсұлтан Назарбаевтың басшылығымен жүзеге асырылғанын біз де ұмытпаймыз, тарих та ұмытпайды, бұл ірі іске болашақтағы ұрпақтар да өзінің лайықты бағасын береді. Бере де бастады.

Әрине, Назарбаевтың тұсында біздің елде атқарылуға тиісті шаруаның бәрі атқарылды және ойдағыдай асқарылды дей алмайтынымыз анық. Олай деп Елбасының өзі де айтқан емес. Тұңғыш Президент билік басына келгенде елде жұмақ орнатамын, баршаның бағын бірдей жандыртып беремін деп уәде еткен жоқ еді. Ол мүмкін де емес еді. «Саясат – жасауға болатынды жасау өнері» деп те айтылады. Саясатта кереметтер, ғажайыптар жасалмайды. Осы тұрғыдан қарағанда Нұрсұлтан Әбішұлы ел басқарған отыз жылдың ішінде Қазақстанда қолдан келгеннің бәрі дерлік жасалды және мүмкін болғанынша дұрыс жасалды деп айта аламыз. Қолдан келмейтінді жасаған ешкім болған емес тарихта. Назарбаевтың басшылығымен ірең елдің, тәуелсіз мемлекеттің жаңа сатысына қабырғалары берік күйде бой көтерді, таны тыныш ататын, кеші бейбіт бататын, егемендік табалдырығын

өзімізбен қатар аттаған елдердің алдына шыққан керегесі кең елге айналды. Бәрі де салыстыру арқылы танылады деген ойға дес беретін болсақ, мына бір фактінің өзі – халқы 18 миллиондық Қазақстанның ішкі жалпы өнімінің көлемі айналамыздағы Өзбекстанның, Қырғызстанның, Түрікменстанның, Тәжікстанның, яғни халқының саны 50 миллион адамнан асатын төрт елдің ішкі жалпы өнімін қосқандағы көлемнен артық екендігі көп жайды аңғарта алады. Ал бұл айтуға ғана оңай. Мығым мемлекет құра алғанымызды, еңселі ел болып тұра алғанымызды, біртұтас халық ретінде құралғанымызды көрмеу – көрмес түйені де көрместің кебін кию. Қол жеткенге қанағаттанбаған жақсы, бірақ қолда бардың қасиетін білмеу, бастағы бақты бағаламау жақсы емес. Қиындықтардың объективті де, субъективті де себептері болады. Соңғы жылдарда бүкіл әлемдегі нарықта мұнай мен газдың, басқа да шикізат түрлерінің, түсті металдардың бағасы күрт түсіп кеткендігіне, санкциялар соғысының салдарына, содан туындаған девальвацияға байланысты талай жұрттың әл-ауқат деңгейі төмендеп кеткендігі анық, ал субъективті себептерге келсек, жергілікті биліктің тұрақты жұмыс орындарын көптеп ашуды нағардан шығарып алғанына байланысты жұмыссыздар қатарының қалыңдығы да, бүкіл елде 2 миллионға жуық адамның өзін-өзі жұмыспен қамтығыны да, содан барып кедейлік шегіне қарай шегінгендердің көптігі де рәс-Әмір болған соң проблемалардың болуы да заңды. Отыз жылдық тарихында Қазақстанда жас елдің барлық түйіндерді түгел тарқатып тастауы мүмкін де емес еді. Пандемия жағдайында әдетте аршындап алға кеткен, жайқалған жағдайға жеткен деп дәріптелетін еңселі елдердің де есі шыққанын көзбен көрдік.

Ел басшылығы алда тұрған мәселелердің көптігін көріп те отыр, оларды шешудің жолдарын біліп те отыр. Оның ең сенімді жолы – еңбек. Еңбек қана қиындықты жеңбек. Еңбекпен ғана жеміс өнбек. Еңбекпен ғана ел өркеніетке енбек. «Біз қоғамның еңбеккерлерге деген көзқарасын түпкілікті өзгертуіміз керек. Әрбір еңбек құрметке лайық болуы керек», делі Мемлекет басшысы. Ендігі сөз елдің өзінде. Бәрі де өзіміздің біліміміз бен білігімізге байланысты. Ең бастысы – ел тандаған ерді қолдауда деп те сеніммен айта аламыз.

Назарбаевтың биліктің биігінде тұрған шағында мемлекет тізгінін өз бастамасымен, өз қолымен өткізуі, ел басқарудың эстафетасын өзі баулып өсірген, ұзақ жылдар бойы сан түрлі биік лауазымды қызметтерде сыналған, шындалған, министрлікті де, Үкіметті де, Сенатты да басқарған, Біріккен Ұлттар Ұйымы Бас хатшысының орынбасары деңгейіне дейін жетіп, бүеіл әлемге танылған, әбден сенімді адамға тапсыруы да болашақтағы саясаткерлер талай талдайтын терең мәнді қадам болды. Елбасының ерендігіне тағы бір даусыз дәлел осы.

Сауытбек АБДРАХМАНОВ,
Мәжіліс депутаты, Қазақстан халқы Ассамблеясы депутаттық тобының жетекшісі

депутат ретінде де, Мәжілістегі Қазақстан халқы Ассамблеясы депутаттық тобының жетекшісі ретінде де біз мұны анық айта аламыз. 2018 жылдың соңында Ресей астанасына іссапармен барып, Президент Әкімшілігіндегі лауазымды тұлғалармен сөйлескенде, Мемлекеттік Думадағы әріптестерімізбен пікірлескенде олардың бәрі бір ауыздан Нұрсұлтан Назарбаевтың көп тілді, көп дінді елден бір ділді, бір мақсатты ел жасаған еңбегін ерекше бағалайтынын, біздің Ассамблея деп атайтынын өз құлағымызбен естігенбіз. Елбасымыз үшін, еліміз үшін мерейленіп қайтқанбыз.

Қазақта «Би бол, би болмасаң, би түсетін үй бол» деген аталы сөз бар. Назарбаевтың басшылығымен біз алдымен үй болдық. Одан кейін би түсетін үй болдық. Бізге бағыты орнықты мемлекет ретінде, ішкі-сыртқы саясаты салықалы, әлемге әйгілі ел ретінде дүниенің түкпір-

касының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың: «Назарбаев феномені Батыс пен Шығыс мәдениетінің тоғысқан жерінде, жоспар мен нарықтың түйіскен тұсында, социализм мен капитализмнің ұштасқан жерінде, Шығыс ойшылдығы мен Батыс прагматизмінің қиылысында пайда болды» деп айтқаны бар. Дәл анықтама. Халқымыздың өз ортасынан шыққан, қазақы тәрбие көрген, туған тілінің тұнығына қанған, жас күнінен көпұлтты ортада өскен, өзін өмір бойы қамшылап, барлық тұрғыдан өскен, барлық сатылардан өткен Назарбаев – әлемдегі сирек санлақ саясаткерлердің бірі. Назарбаев ел басқарған тұстағы онымен қатарлас тұлғалардың ішінде ешқайсысы да екі мәдениеттің ықпалын бірдей сезінген жоқ, экномиканың бір-бірінен алақ жатқан екі түрінде, от пен судай саналып келген екі қоғамдық жүйеде бірдей жұмыс істеп көрген жоқ, ешқайсысы да екі қоғамдық

Қазақстанның егеменді ел екендігін айқындайтын негізгі белгілерінің бірі – мемлекеттік тіл. Қашан болмасын, тіл қандай да бір ұлттың бірінші белгісі болып саналады. Әрбір халықтың ана тілі мәдени – әлеуметтік өмірде өзіндік мәні бар киелі ұғым. Ұлттың тілінің кеми бастауы ұлттың өзінің де кері кете бастағандығын көрсетеді. Ұлтқа тілінен қымбат еш нәрсе жоқ. Тілде сол ұлттың сыры, тарихы, мінезі алақандағыдай анық көрініп тұрады. Қазақтың Ұлы даласы қандай кеңбайтақ болса оның тілі де соншалықты бай. Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев «Қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретіндегі рөлі күшейіп, ұлтаралық қатынас тіліне айналатын кезеңі келеді деп есептеймін» – деп, алдағы уақытта қазақ тілінің мәртебесі артатыны туралы жариялағаны баршаға мәлім. 2019 жылы Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы мәресіне жетіп, одан кейін Үкіметтің қаулысымен Қазақстан Республикасында тіл саясатын іске асырудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы бекітілді.

Бағдарламаның мақсаты – қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретінде толық қызметін қамтамасыз ете отырып, латын графикалы әліпби негізінде қазақ тілін жаңғыртуға, тіл мәдениетін одан әрі арттыруға және тілдік капиталды дамытуға бағытталған үйлесімді тіл саясатын жүргізу болып табылады. Қазақстан – көп ұлтты мемлекет. Қай ұлттың өкілі болмасын Қазақстанда тұрады екен, оны қасиетті де киелі Отаным деп мойындап, оның тілін де білуге тиіс. Тіл мәселесі кезең – кезеңімен жүйелі шешіліп келеді. Тілге қатысты көп сөзден гөрі айқын да нақты істер керек. Қазақстанда тілді дамыту үшін барлық жағдайлар жасалынып жатыр. Ендігінің бәрі өзімізге байланысты.

Рас, қазақ тілі ондаған жылдар кең қолданысқа ене алмай талай кедергілерден өтті. Ондай түйткілдер әлі де бар. Дегенмен ауызды қу шөппен сүртуге болмас, үкімет тарапынан қатаң талап қойылғалы қазір мемлекеттік тілге сұраныс арта түсті. Ана тіліміздің адымдап дамуына өзіміздің де кері әсер беріп жататын кездеріміз болады. Әсіресе күнделікті тұрмыста бірқатарымыз орысша сөйлегенді ыңғайлы көреміз. Қазақ халқының бар рухани қуатын бойына сіңірген асылы, оның тілі. Алайда азаматтар тарапынан да, мемлекет тарапынан да, оның толыққанды мемлекеттік тіл болуы үшін әлі де көп істер атқарылуы шарт. Бұл ашығын айтсақ еліміздің солтүстігінде орналасқан аймақтарға тікелей қатысты. Кезінде орыстар көп қоныстанған бұл өңірлерде орыс тілінің басым бөлігі белгілі. Қазір жағдай өзгерді, қазақ тілін дамытуға мемлекеттік органдар да, қатардағы тұрғындар да ден қоя бастады. Осы бағытта жыл бойына көптеген іс-шаралар өткізіліп, халық арасында түсіндіру жұмыстары жиі жүргізіледі. Соның бір-екеуін ғана мысалға келтірсек болады.

Қостанай облысы әкімдігінің тілдерді дамыту басқармасы мамыр

АНА ТІЛІ – АСЫЛ ҚАЗЫНАМЫЗ

айында ұлтымыздың ұлағатты ұстазы Ахмет Байтұрсынұв атындағы оқытушылар арасындағы «Үздік оқытушы-2020» облыстық байқауын онлайн түрінде өткізді. Байқауға 13 оқытушы қатысып, біліктілікті саралау 4 кезеңнен тұрды. Бірінші кезең – Жарнама (PR), қатысушылар 15 минуттан аспайтын бейнесабак үлгісін дайындап, онлайн дауыс жинады. Екінші кезеңде – Ахмет Байтұрсынұлының өмірі, қызметі мен шығармашылығы қамтылған тест тапсырмаларын орындады. Үшінші кезеңде – Ахмет Байтұрсынұлының шығармашылығы, әдістері мен

әдістемелік мақалалары, ақ оқытудағы түрлі педагогикалық-психологиялық әдістемелеріне байланысты видеосұрақтарға жауап берді. Төртінші кезеңде – қатысушылар өздерінің соңғы жылы шыққан оқулық, оқу-әдістемелік құралдарын, ғылыми-әдістемелік мақалаларын, байқаудағы жүлделі жетістіктерін жұртшылыққа көрсетіп, оның маңызы мен мақсатын түсіндіріп берді.

Байқау қорытындысында, қазылар алқасының және көрермендердің ұйғарымы бойынша бірінші орынды Сарыкөл ауданы орталығының оқытушысы Нәби Болат жеңіп алды. Екінші орынға Арқалық қаласы әкімдігінің қалалық тілдерді оқыту орталығының оқытушысы Балайым Молдабекова ие болды. Үшінші орын «Тілдарын» орталығының оқытушысы Айнуір Миркемеловаға бұйырды. Жүлделі орындарының жеңімпаздары дипломмен және «Сулпак» электрондық-техникалық

дүкенінің бағалы сыйлықтары сертификатпен марапатталды. Сонымен қатар, «Шығармашыл педагог» номинациясы бойынша Мендікара ауданы тілдерді оқыту орталығының оқытушысы Анар Хасенова, «Креативті педагог» номинациясы бойынша Қарабалық ауданы тілдерді оқыту орталығының оқытушысы Ерлан Әбілов, «Жаңашыл педагог» номинациясы бойынша Денисов ауданы тілдерді оқыту орталығының оқытушысы Әлия Сәбитова марапатталды. Номинация иегерлері де дипломмен және «Сулпак» электрондық-техникалық құралдармен марапатталды. Байқауда белсенділік көрсеткен өзге қатысушыларға алғыс хаттар табысталды.

Мемлекеттік тіл – мемлекетіміздің бүкіл аумағында қоғамдық қатынастардың барлық саласында қолданылатын, мемлекеттік басқару, заң шығару, сот ісін жүргізу және іс қағаздарын жүргізу тілі. Мемлекет Қазақстан халқын тілді үйрену мен дамыту

өздерінің командасының атауын, ұранын таныстыруға арналды. Оған қоса өздері қызмет ететін мемлекеттік мекеме туралы бейнетаспа жариялады. Байқауды ұйымдастырушылар оны әлеуметтік желідегі Instagram парақшаларына орналастырып, көпшіліктің онлайн режимінде дауыс беруге мүмкіндік жасалды.

Екінші бөлімде «Quizizz» платформасы арқылы «Сіз Конституцияны білесіз бе?» деген сұраққа жауап беру керек болды. Бұл қатысушылардың еліміздің Ата заңы туралы, оның маңызы мен тарихи рөлін, мамандардың заң саласындағы біліктілігі сараланды. Бұл жерде үміткерлердің басым көпшілігі сауаттылық танытып, қойылған сұрақтарға жауап берді.

Үшінші кезең «сұрақ-жауап» түрінде өткізілді. «Мемлекеттік қызметкердің әдептік және мінез-құлық нормаларынан» алынған сұрақ экранда көрсетіліп қатысушылар жауап берді. Сонымен қатар қызмет барысында кездесетін түрлі жағдайлар бойынша, оны қалай шешу керектігі жайында да сұрақтар қойылды. Байқауға қатысушылардың біліктілігін бағалаған көрермендер де өз ойларын білдіре алды.

Сөйтіп, қызықты да тартысты өткен конкурстың қорытындысы бойынша Қостанай облыстық Қаржы басқармасының «Мәңгілік ел» командасы өзгелерден басым түсіп жеңімпаз атанды. Екінші орынға Арқалық қаласының «Жалын» ұйымшыл ұжымы көтерілді. Үшінші орынды Рудный қаласынан келген «Рухты жастар» командасы иемденді.

Жүлделі үш орыннан басқа да қосымша ынталандыру номинациялары белгіленіп, оған лайықты командалардың аты аталды. Айталық, Қостанай облыстық аймақтық инспекция ұжымы – «Өнерлі топ», облыстық Индустриалды даму және өнеркәсіптік қауіпсіздік департаментінің «Қауіпсіздік қырандары» командасы – «Креативті топ», Қостанай облыстық Полиция департаментінің «Жігерлі жастар» командасы – «Шығармашыл топ» жүлделеріне ие болды. Байқау жеңімпаздары мен жүлдеге ие болғандарға арнай дипломдар және ескерткіш сыйлықтар тапсырылды. Ал қалған байқауға қатысушыларға алғыс хаттар берілді.

Қазақ елінде, қазақ жерінде қазақ тілі – мемлекеттік тіл ретінде өркендеуі қажет. Оған тек қазақ халқының ұрпақтары ғана емес, бүкіл Қазақстан елінде өмір сүріп жатқан адамдар үлес қосу керек. Мемлекеттік тілді игеру деген сөз мемлекет азаматы болып өмір сүру деген сөз. Қазақстанның азаматы екенімізді жан-жүрегімізбен түйсінсек, болашақ ұрпаққа Отан алдында жауапты екенін ұғындырсақ, тіл мәдениетін көтеріп, оның ішінде өзге тілдерге көлеңке түсірмей, тілін өркендетуге болады. Қазақ тілі – қазақтың мәдениетімен біте қайнасып жатқан рухани қазына. «Ана тілі тірлік үшін керек, мемлекеттік тіл бірлік үшін керек» деп тегін айтылған сөздер азаматтың Қазақстан азаматының жүрегімен ұққан жөн. Ана тіліміз біздің асыл мұрамыз. Сол асыл мұраны аялап, керек кезінде қорғай білу, дамыту және өскелең ұрпаққа жеткізу барша жанның тікелей борышы екендігін ұмытпайық.

Бақытгүл СҮЛЕЙМЕНОВА,
Қостанай облысы әкімдігі Тілдерді дамыту басқармасының бөлім басшысы

Жыл дегенің адам өтер жолға сын. Ал, сынақтан өткізер сол, жылыңыз Алматы сынды ару мегеполистің тарихына қалай жазылды? Ғарыштық жылдамдықпен зу етіп өте шыққан бір жылға уақыт атты құдіреттің биік мұнарасына көз салсақ, көп көрініс көз алдымыздан аинодағыдай өтіп жатады. Өткен 2019 жылы маусымдан айына 28 жұлдызында Сағынтаев Алматы қаласының әкімі болып тағайындалғанда елдегі жағдай аса күрделі еді. Мұнайдың арзандауынан бастап ұшақтың құлауынан дейінгі сан тосқауыл тобықтан шалып жатты. Алматыдағы жағдай да маз емес еді. Экономикадағы күрмеуі қатты күрделі проблемалармен қоса сыртқы, ішкі наразы топтардың жел беруімен, әлеуметтік желілердің желіктіруімен саяси ауа-райы турбуленттік шекке жеткен болатын. Ащы да болса ашығын айтсақ, бұрындардан бері созылмалы аурудай созылып келе жатқан, бұрынғы әкім шешпеген проблемалар да көп еді. Қала тізгінін осындай аса күрделі жағдайда ұстаған Сағынтаевтың алдынан сан сынақ шыға келді. Пессимист емес, оптимист екен. Сағынтаев қайыңның безінде берік екендігін танытып, қиындыққа қасқайып қарсы тұрды. Қиындықты жеңудің тура жолын тапты. Ол – халықтың сеніміне кіру, елге арқа тіреу еді. Солай болды да. «Халық үніне құлақ асатын» мемлекетшіл, елшіл, халықшыл тұлға екенін сөзімен ғана емес, ісімен дәлелдей бастады.

Төтенше жағдай режимі адамдардың өмірі мен денсаулығын қорғау үшін барлық ресурстарды жұмылдыруға мүмкіндік берді.

Алматы аумағында вирустық қауіп-қатерге қарсы алдын алу шаралары қаңтар айында Дүниежүзілік Денсаулық сақтау ұйымы Қытайда коронавирус індетінің өршуі туралы алғаш хабарлаған сәттен басталды.

2,5 айдың ішінде Алматы өуежайының мемлекеттік шекарасында шұғыл қорғаныс шаралары жүргізілді.

13 наурызда Алматыда COVID-19 вирусының алғашқы жағдайы тіркелді.

Таралу қарқыны жоғары.

«Алматинские электрические станции» АҚ – ТЭЦ-1,2 3 ТК және Каскад ГЭС төтенше жағдайлар кезінде үздіксіз жұмыс

дай сабырмен шұғыл әрі дұрыс әрекет жасап, бейбітшілік пен жасампаздық алаңына айналып отыр. Осы тұста қалам ұшына Уинстон Черчилльдің: «Пессимист мүмкіндік болғанда қиындықты мүмкіндік жайлы ойлайды» деген сөзі оралып тұр. Бұл Конфуцийдің: «Өзгеріс желі соққанда ақымақ адам желден қалқан болар қорғаныш тұрғызады, ал ақылды адам жел диірмен салуға кіріседі» деген даналығымен үндес. Сағынтаевтың сәт сайын қырық құбылып тұрған сын сағаттағы дәмді сөзі мен мәнді ісі халықтың сеніміне қуатты серпін берді.

Сағынтаевтың сертке соккан семсердей сөзге беріктігіне, руханиятқа қамқоршы, жанашырлығына Қазақстан жазушылар одағы мен қаламгерлерге

ДӘМДІ СӨЗДЕРІН, МӘНДІ ІСТЕРІМЕН КӨМКЕРІП ЖҮРГЕН ӘКІМ

*Елдің бағын ашпаса,
Ер мұратқа жетер ме?!
Ерінің сағын сындырса,
Ел мұратқа жетер ме?*

Әйтеке би

«Алматы – 2050», енді бірі шетсіз қала, тағы бірі – қаланың барлық ықшам ауданындағы өмір сүру сапасы бірдей әрі жоғары деңгейде болуы тиіс. Сағынтаевтың алдағыны көріп, алысты болжайтын стратег басшы екендігін оның бір сөзінде қала тұрғындарының санын 5 миллионға жеткіземіз, Алматыны әлемдегі жүз қаланың бірі болады дегенінен де айқын аңғардық.

Ең бастысы – ол осы дәмді сөздерін, мәнді істерімен көмкеріп, көркейтіп келеді.

Басқа қиындық аздай-ақ коронавирусы дейтін тәжтажал талай игі істерге тосқауыл болды. Сол сәтте Сағынтаев шұғыл Президентке және Төтенше жағдай режимін қамтамасыз ету жөніндегі Мемлекеттік комиссияға қалада карантин енгізу туралы ұсыныс енгізді. Бұл ұсыныс қабылданды. Нәтижесінде қатерлі індеттің кең таралмауына тосқауыл қойылды.

Қалада карантин 19 наурызда түнгі сағат 00.00-ден бастап енгізілді. Алматыдағы карантиннің басты мақсаты – инфекцияның таралуын тоқтату. Міндет қабылауға сыртқы периметрде қатаң бақылауға алу және қала ішінде қатаң карантин режимін енгізу арқылы инфекцияның таралу жолын тоқтату тәжтажал туғызған күрделі жағдайға орай Сағынтаев халыққа қарата былай деді:

Құрметті алматылықтар!

Өздеріңіз білесіздер, Президент Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев коронавирустың әлемдік пандемиясына байланысты елде төтенше жағдай жариялады.

Шешім дұрыс. Оқиғаның алдын алу үшін қабылданған.

істеп тұруы үшін 5 төтенше бригада, 20 бірлік арнайы техника, 76 жұмыскер күші ұйымдастырылған.

Тұрғындар үшін тез өсіп келе жатқан қауіп бізді жылдам шешім қабылдауға мәжбүр етуде.

Сондықтан мен Президентке және Төтенше жағдай режимін қамтамасыз ету жөніндегі мемлекеттік комиссияға қалада карантин енгізу туралы ұсыныс енгіздім.

Бұл шешім екі сағат бұрын қабылданды».

Бұл дәмді сөз төрт қабырғаға қамалған халыққа дем берді.

Сағынтаевтың: «Біз біргеміз!» деген сөзі халықтың ынтымақ бірлігін күшейтіп, ертенгі күнге деген сеніміне қуатты серпін берді.

Ұлттың ұлы ұстаздарының бірі Жүсіпбек Аймауытов 1918 жылы қазан айының екінші жұлдызында «Абай» журналында жарияланған «Ұлтты сүю» атты мақаласында: «Оқығандар! Бұл уақыт жан тыныштығын іздейтін, қызық қуатын уақыт емес, қызмет қылатын, еңбек сіңіретін уақыт. Ойлаңыздар: халық біз үшін емес, біз халық үшін туғанбыз, олай болса, мойнымызда халықтың зор борышы, ауыр жүгі жатыр» – деп жазды.

Ғасыр басында айтылған Ұлы Ұстаздың осы ұлағатты сөзі күні бүгінде өте актуалды. Алапат апат – коронавирус әлемді әбігерге салып, мұнай бағасы күрт төмендеп, алпауыт державалардың өзі абыржып қалғанда Қазақстан оның бөлінбес бөлігі, қуатты тірегі – Алматы аса салмақтылықпен, сары алтын-

жасаған қамқорлығы да дәлел. Одақ ғимаратын, шығармашылық үйді күрделі жөндеуден өткізді. Алматыда тұратын жазушылардың біразына 500 мың теңгелік грант табыстады. Жазушылармен бір емес, бірнеше мәрте кездесіп олардың ұсыныстары мен өтініштеріне құлақ асты.

Распутиннің: «Всегда во всем нужно сохранить казаха казахом, в лице и в духе, киргиза – киргизам, а русского – русским. Только тогда между ними могут быть искреннее уважение и любовь» дегені және үнді халқының ұлы перзенті «Ребиндрант Тагордың «Әрбір халық өзінің ұлттық қасиетімен, әлемге таныта білуі керек. Егер ол ұлттың өркениетке қосар үлесі болмаса, онда жер бетінен жойылу қасиетінің басталғаны. Және де адамзат тарихының дамуында – бұл кешірім күнә» деген ұлағатты сөз ойға оралады. Сағынтаевтың ұлттық құндылықтар туралы айтқандары орыс пен үнді ғұламаларының ойымен үндесіп жатқан ұлағатты сөз!

Түйіп айтсақ, Сағынтаевтың бір жылы жемісті де жеңісті болды. Ол көп сыннан сүрінбей өтті!

Алтын денем шаршаса, шаршасын – Абзал елім данқы артсын.

Бүкіл елім топтасын, – деп

қанжармен қашап жазыпты Шыңғыс хан Қарқорымның қаракөк тасына. Осы сөздер Сағынтаевтың адастырмас ақ жұлдызы, бақ жұлдызы болса нұр үстіне нұр?!
Ең бастысы Сағынтаевтың өзі ол басқарған қала да, шаһар тұрғындары да бір жылда сындарлы сындардан сүрінбей өтті!

«Пенденің бәрі арманда, ақымақтың ғана мұны жоқ» – дейді Әбубәкір Кердері. Данышпан адамның арманы асқақ, мұны көп. Сондай қарымды қайраткердің бірі де бірегейі Бақытжан Әбдірұлы Сағынтаев. Оның мұны – халықтың жағдайы, арманы – Тәуелсіз Қазақстанның бүгіннен де жарқын болашағы.

Әлем жаһандану отына күйіп тұр, Кеудедегі жазылмайтын күйік бұл.

Ибалы адам, ибалы қоғам болғасын Алла Алаштың мандайынан сүйіп тұр.

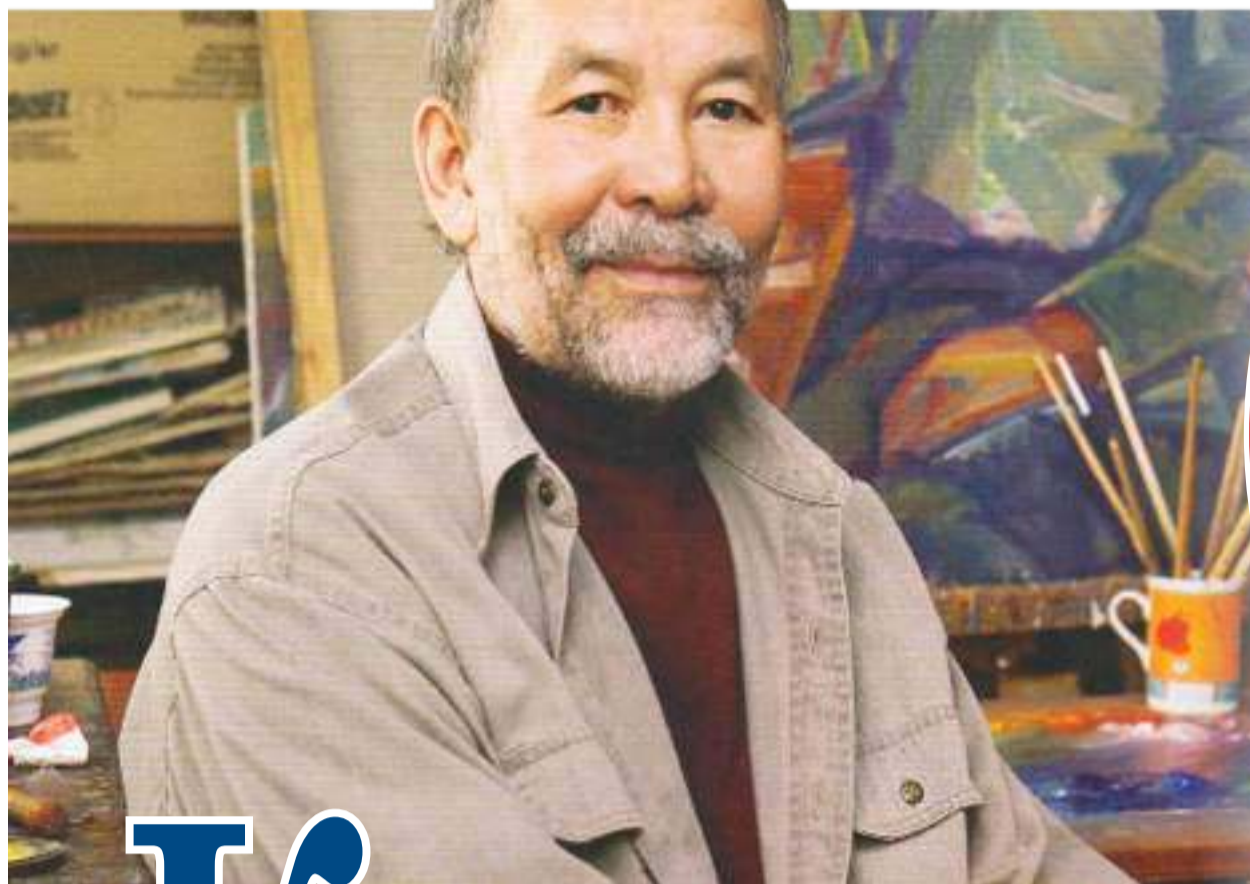
Ел бақытты болмай – ер бақытты болмайды. Ел бақыты – ерен еңбекте, ер бақыты – қиындықты қисынан тауып жеңбекте.

Біз біргеміз!

Сызат түсіп сөгілмейді іргеміз!

Аман болайық!

**Сәбит ДОСАНОВ,
Мемлекеттік сыйлықтың
лауреаты, Махмұд Қашқари
атындағы Түрік әлеміне
сіңірген аса зор еңбегі үшін»
халықаралық сыйлықтың иегері**

Елбасы
Н.Назарбаев өзінің
«Болашаққа бағдар: рухани
жаңғыру» атты мақаласында:
«Мен қазақстандықтардың
ешқашан бұлжымайтын екі ережені
түсініп, байыбына барғанын қалаймын.
Біріншісі – ұлттық код, ұлттық мәдениет
сақталмаса, ешқандай жаңғыру бол-
майды. Екіншісі – алға басу үшін ұлттың
дамуына кедергі болатын өткеннің кер-
тартпа тұстарынан бас тарту керек»
деді. Оқырман төмендегі дүниеден
осы аталған жәйттердің
екеуінің де көріністерін
жолықтыратыны
анық.

Құндықшының

Өмірде ұмытыла бастаған, бірақ, уақыт өткен сайын аңыздағыдай аландататын, кісінің былайғы көңіл-күйіне ынтызарлық әсері мол кәсіптер болады. Соның бірі – құндықшы. Бұл кәсіптің кереметі, қызығы мен қиындығы Әбіш Кекілбайұлының «Шыңырауын» оқыған адамға Еңсеп құндықшы арқылы жақсы таныс.

Суретші Табылды Мұқаттың әкесі Мұқат Жәсенов те Атырау өңіріне аты мәлім құндықшы болды. Тағдырдың жазуын аз көрмеген құндықшыға сол тағдыр көкірек көзін сайратып қойып, қызыл тілді де қимай, ұстараның жүзіндей қылпып тұратын кәсіп сыйлапты. Табиғатынан тұңғыық жаралған жанның сол қасиетінің тандаған кәсібімен одан сайын кірігіп, тереңдікпен өлшенуін қарашы.

«...Сазы алыс білем, тұяқтың үні тұншығып шығады екен», – деп Әбекен айтқандай, шын жүйріктің алысқа шабатыны секілді, шын құндықшының да тереңге, шыңырауға жетпей тоқтамайтыны рас. Бәлкім, құмарлық, бәлкім, сол құмарлықтың қызуымен өз түбіне өзі жететін қасирет. Бірақ, Мұқат құндықшы Еңсептің тағдырын құшпаса да, кәсіби дағдымен үміт пен үрейдің тоғысында өмір сүргені хақ.

(тегіс жол) Нарында қалып, өмірдің сан соқпағына түскен суретшінің сөздеріндегі сағыныш сарыны тал бойынды ерке желдей желпіп өтеді. Қане, үзіп-жұлқып оқып көрелікші.

Айдау жол
Жағадағы Шәуіптен,
Құмға кірсен, Молшағыл,
Жолай, Шаку обасы,
Тәуке, Хандық, Қуандық,
Айтулы елде құдықтар...
Көрпедей қыста оранған
Рақыш, Сиран қыстауы

Елшібай, Омам құдықтар
Ел қондырған Орпаға
Жусаның мол, күземде
Ала ит өлген қоңыры
Қауғамен тартып су ішкен,
Харес құдық,
Тас құдық...
Шайтаны бар деуші еді
жолда жаман қыстаудың...
Қамысты қызыл жағалап
із кесіп едім, әрі аспай
Тұшы құдық, Айбасқа,
Оң жағы Отау түскенім,

Қали СӘРСЕНБАЙ,
жазушы, Қазақстан
Республикасының еңбек
сіңірген қайраткері

Атақты Нарын құмында кімдердің ізі қалмады. Осынау басынан сан қилы тағдыр өткен Нарын құндықшы тұлғаны ұлдарының кәсібі құндықшылық қана ма еді? Небір жылмиған жүйріктер, жақсылар мен жайсандар, ер жігіттің сойы Исатай мен Махамбет, Құрманғазы дүбірлетіп өткен өлкеде аңызға айналған адамдар аз болмаған. Сейтек, Мәмен, Дина, Ұзақ (Құрманғазының ұстазы) атшалдырған өңірдің қадір-қасиетін бедерлеуге ақынның тілі жетпес, суретшінің бояуы жетпес.

Арқалы Хамит ақынның әкесі, құла сағымдай боп көрінбесе де, жылқысын

айдағанда кара жер қайысқан бай болған Ерғалидың күтірі (хуторы) де осында.

– Бұл өңірдің қойнауында, келбетінде тұңғыық сыр жатыр. Осынша пласт кісіні суреткер етпей қоя ма!? Әкем жарықтықтың құндықшы болумен қатар, сиырдың мүйізінен балқытып тарақ жасайтын да өнері бар еді. Құдық қазу, негізінен, құм халқының күнкөрісі болғанымен, кісінің жандүниесін байыз таптырмайтын азапты өнер ғой. Құдықшы – тәуекелшіл, үрейлі кәсіп, – дейді Табылды.

Әлде шын ба, әлде лақап па, Әбекеннің «Шыңырауындағы» Еңсептің бәсекелесі Қалпақтың 100-120 қадамға дейін тереңдеп кететінін еске түсірсек, Мұқат құндықшы да бұл жағдайды бастан кешті ме, кешпеді ме, кім білсін!? Бірақ, бір нәрсе анық: кісі шіркіннің көңілінің үнемі биікке құмар болатыны тәрізді, құдықшының тереңге құмартып өтетіні де заңды құбылыс. Тағдыр сол қадамға жеткізіп, су шығарып, тірі қалған құдықшының қан көбелек ойнаған қуанышты жүзін көру де ғанибеттің ғанибеті екен. Сол тереңдікке Мұқат құдықшы бойлай алды ма, жоқ па, тағы да кім білсін, ал, ұлы Табылдының терең суреткер болғаны анық.

Табылды сурет салатын кезде, алдымен өлең жазатын тәрізді. Әрине, ұйқасы үнемі келісіп, толайым төгіліп тұрған болмаса да, ақ өлең тәсіліндегідей тәмсілденетін оның ой орамдары кісіні көп жайға қанықтырады. Осы сөз, көп ұзамай, күндердің бір күнінде кенеп бетіне көшеді. Әлгі біздің көңіл көзіміз жете көре алмай жатқан Нарынның бар натурасы Табылдыдан табылады. Өмірдің айдау жолы

Быдырда жатыр Аққұстау,
Ақ шошакқа жүргенде
Саздыға соқпай, етекте
Зират еттім басына
Ата-баба қорығы...
Қос кемпірден шай ішіп,
Оралсам Қасен құдыққа
Қызарған таңғы сағыммен
Папанин, Кеңсе тастары
Таныр ма екен тағысын!
Талай жазды өткізген,
Есенқара жазығы...
Мырзақұл шағыл шәлпий,
Малға өрген таптырмас,
Төбінсіз Түлкі қызылға
Соқпай Сахат, Аққұдық,
Әденге шықсам, айдау жол
Апарар Қапай, Жолайға,
Қайта шығып жағаға
Күкірттіден сусындап
Ерғали күтір, Әусенге,
Ат шалдырға қияққа,
Жасқайратқа жетерміз,
Қаңбақтыға кірмей-ақ,
Қайта оралсам айдау жол
Көрінер алыс мұнартып
Шеміршекті шағылы
Айылын тартып атымның
Төбене шықсам көрінген,
Қоңырқұдық мектебі...
Жағалай қонған, қалың ел,
Ахмет шошак, Төбелес,

былдыдай суретшінің жандүниесіне әсері ерекше. Тұла бойы дәстүр-тағылымнан құйыла салған суретшінің қолтаңбасы да сол дариға-даланың дарқан, алуан түрлі бояуымен-ғаланың тыныстайды. Оның шығармаларындағы қоңыр саздың сырына дәл қазір тамсанудың қажеті бола қояр ма екен, енді.

Осынша мол дала мифін бойына сіңірген Табылды суретші рухани әлемімізге елді елең еткізетіндей жаңалық алып келді. Махамбет бабасының кітабын ежелгі өз топырағымызда бар дәстүрге сай айлар бойы бүгіліп отырып, өз қолымен жазып шықты. Былайша айтқанда, тарихи тілге салсаң — киіз кітап. Бұл кітап «Махамбет Өтемісұлы» деген атпен «Жазушы» баспасынан жарық көрді. Тылсым тарихтың тереңіне бойласаңыз, компьютерге сыймайтын «Құм жазуының» сырына аз-кем қаныққан болар едіңіз. Табылдың мына бір толғаныстары осы ойымыздың үдесінен шығарды.

Құм жазуы
Құмда жортқан
жемтік іздеп, түлейде,
аңның ізі, хаттай бір.
Ат іздедім шідерлі,
көк қияқта...
Сүйрік тартқан қабақта.
Құм жазуы — құмнан қалған
табанымда ыстығы,

БАЛАСЫ

Жаман мектеп, аты жок,
Аттың терін алдырған
Көз тұзынды сағындым,
Қаракөз, Әйтпеш сорлары
Сендерде қалды,
Айдау жол!..

Баяғының сал-серілеріндей атанбаса да, ондай сән-салтанатқа ие болмаса да, осы өңірде жағалауға біткен жалбыздай — Елшібай, Сиран, Рақыш, Қуандық, Тәуке құдықшылар болғанын ел ұмыта қойған жоқ. Соншама азапты өнері байдың байғазысы — алдына салып берген жүз коймен де өлшенгені рас. Бірақ, осынау бейнеттің қазіргі дүние дидарына дақ түсіп, бүлінген кезден нендей айырмашылығы бар еді. Жыңғылмен, талмен шегенделіп, көмкерілген құдықтың суы экологиялық жағынан таза болады. Шыңыраудан шымырлап шыққан су ащы ма, тұщы ма, ол енді тағдырдың жазуы, құдықшының бармақтай бағына байланысты шаруа.

Алайда, жүз жылқыны айдап келіп қарсаң да лайыбайтын құдықшының кезі ашылатыны рас. Бұл құдықшыңызға Құдай өзі қисынын келтіріп, сантүрлі кәсіп дарыта ма деймін. Құдық қазып қарайып қалған көңілдің хошын келтіріп, қыздырмалатып алмаса, жермен жер болып кететін құдықшы ара-арасында аңның ізін кесіп, сол арқылы сол аңның мінезін білетін ізшілер де осылардың арасынан шығады. Құдық қазылатын тұсты іздеп табудың өзінде алдымен Құдайдың берген саңылауымен болатын шаруа десек те, құдықшының естісі де, есері де бар екені осы мезетте байқалады. Бір табын жылқы айдатып, жердің сазын тындайтын сәуегей шалдардың көмегінсіз де су көзін табатын сұңғыла құдықшы сирер, әрине. Нарын құмының адамшы берер сыйы осы ғана ма дерсіз. Сол құмның ортасында сорлар болады. Ол жерден түз қазылады, жұрт оны әйнек сияқты жылтырап көздің жауын алып жататын болғандықтан, «Әйнек көздер», мәселен, «Ботакөз», «Қаракөз» деп атап кеткен. Бұл өңірге аты мәлім Әйтпеш сорлары — соның дәлелі. Осынау далиған даланың ортасындағы тегіс жерлер «Қоңыр» деп аталады. Қазақтың байырғы, бүгінгі таным-түсінігінде әртүрлі бояу-ренкке, мағынаға, мазмұнға ие осы ұғымның Та-

Ор боп қалған
бабамның
ат тұяғы шапқанда,
Ол сәбидің басқан ізі,
тәй-тәй тұрып,
қаз басқан
Құм жазуы — ол еркіндік,
«Үф» еткенде,
тентек жел,
бірге көшкен
Сағымдай даланың.
Құм жазуы —
құмырсқаның ізіндей,
Сұлыбастан —
илеуіне асыққан.
Ол батырдың семсерінің
ұшында қайнаған кек, ашыққан!..
Құм жазуы — ол
тамшы жас арудың,
ақ иінін жасытқан.
Опасыздың құпиясы,
біздер оқып таңқалар,
абайсызда ашып қап.
Құм жазуы — түнгі аспанда
Құм жолы, сансыз
жұлдыз жымындасқан

Ғашықтардай мұндасқан!
Құм жазуы — мал ізі,
құрығынан шопанның
шырқап салған әніндей,
Қайтқан қыстау, жайлаудан,
Ол әжемнің оюындай,
өрмектегі
алашаға жүгірген.
Құм жазуы — үйір киік ізіндей,
құйындай боп қыр асқан.
Ол даланың
жыңғылы мен жусаны,
шағыры мен шәлпий,
ебелегі, изені,
ол түтін жерошақтың, шұбалған...
Ол түнекті жарық қылар шырағдан,
ол шанақтан жарып шыққан сырлы әуен,
бойды билеп, жетер терең жүрекке,
Құдықшының маңдай тері,
қалған табы күректе!
Ол — даланың ерке самал желі ескен,
бораны мен күртігі,
алай-түлей телі өскен.
Ол керуен көшіндей
көзнендерді арқалап,
Бұл заманға жеткізген,
Сабағындай иненің,
мен сығалап, өткізген,
Ол еркіндік компьютерге сыймаған...
Ар мен намыс!
Жігер оты қайнаған.
Құм жазуы — алақаны әжемнің,
Мандайымнан сипаған,
Ұрпағыма ол — мұра,
менен қалар, көз болып,
Тарихтың парағы,
жетер саған, өзгеріп...

Міне, сізге керек болса, этнографиялық эссе, этнографиялық элегия, этнографиялық жыр! Суретшінің шығармашылығынан Махамбеттің ойып портретін мында оған суретші салса да, ешкім қолың қаққан жоқ. Бәрі де суретшінің өз ар таразысына байланысты. Бұған дейін Ы.Шөрековтің «Исатай-Махамбет» («Жазушы», 1976 жыл) атты кітабын көркемдеп, бүкілодақтық көрменің екінші жұлдесін алған ол Б.Аманшинның құрастыруындағы «Жол семсері» («Жазушы», 1979 жыл) және К.Сыдықовтың «Ереуіл атқа ер салмай» атты кітаптарын үздік бедерледі. Табылды таяуда Махамбеттің бейнесін тағы да

бір жаңаша қырынан суреттеді. Сомдады емес, суреттеді деген сөз дұрыс Себебі, суреткер сомдауға емес, суреттеуге шебер. Сомдау деген сөз суықтау естіледі. Әдетте, жұрт батыр адамды сән-салтанатын асырып, сұлу қалпында, қолына бес қаруын ұстатып, одан сайын ауырлатып, үстіне жүк артып бейнелеп жататын болса, Табылды Махамбет нағыз күрескер ретіндегі, өмірдегі қарапайым, еркін, шынайы бейнесін бедерлеген тәрізді. Тап қазір атқа қарғып мінгелі тұрған, иә болмаса, әлі де күш-қайраты қайтпаған ат үстіндегі Махамбеттің бейнесі осындай болған болуы керек дегізеді.

Қазақта Табылды секілді болмысы бұтаны, өнердің өр өрісіне ат шалдырып тұратын мінезді бөлектеу суретшілер текен-саяқ. Соның бірі, кешегі тілі орысшалау демесең, басынан бақайшығына дейін ұлтшылдықтың иісі аңқып тұратын, орыстың кейбір әумесер зиялыларынан қорлық көрген Салехетдин (Қалжан) Айтбаев («Молодая гвардия» журналы туында «Жез қазақ» картинасы ұлтшыл туында деген баға алып, қатты сыңға ұшыраған), өмірі көрген түстей болып, дидар-ғайыпқа айналған Мағауия Аманжолов, ұлттың ары мен намысына жапырақ жанын сөзімен, суретімен де жалау қылған Саламат Өтемісұлын айтсақ та жетіп жатыр.

Міне, осы замандастарымен рухтас Табылдыңың да ұлт өрісін өсіремін деп жүріп, көзүрткі көрген күндері де болған. Дүниеде рухани құбылыс жасауға аса бейім өнер түрінің өкілі болып өмір сүру қай заманда да оңай емес. Осындайда кеңес заманында жазған дүниелері бір-бірінен егіз қозыдай айнымағандардың арасында қалып қалмағанына тәубешілік етеді.

Бейрамын деп қорқытады. Дәл қазір тереңдік дегенде көз алдыма Атыраудағы ақ шағылдар арасында тұла бойын тер жуып, шыңырауға шым-шым батып бара жатқан, даусы жаңғырыққа айналған жарықтық Мұқат құдықшы елестейді. Қанағатын құдықтан тапқан Мұқат құдықшы болмаса, Табылды қайдан болсын.

Ей, Табылды тарланым, тереңге, шыңырауға бір көз салшы, көзіне көкөн көрінер ме екен!?

Неожиданно появившийся COVID-19 на глазах поменял многие стороны жизни человечества, и во время пандемии введены жесткие ограничения в плане празднования в традиционном формате религиозных праздников, приостановили деятельность религиозных объектов (мечети, церкви, соборы, синагоги и др.). Изменит ли коронавирус религиозные представления людей?

ВМЕСТО МЕЧЕТЕЙ НАДО БЫЛО СТРОИТЬ НАУЧНЫЕ ЦЕНТРЫ И БОЛЬНИЦЫ

РЕЛИГИЯ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19

За 6 месяцев 2020 г. вирус с возрастающей силой настиг почти все без исключения страны и континенты. Особенно пострадали от КВИ Италия, Испания, США, Иран, Франция и др. Некогда благополучные, полные туристами страны ныне перестали быть безопасными. За последние две недели по числу заражаемости Казахстан вошел в число лидеров. И неизвестно, когда и чем закончится эта пандемия. Возможно, эта ситуация будет продолжаться и в следующем году.

И во многих странах религии и религиозные взгляды из-за COVID-19 столкнулись с серьезным вызовом. Ни одна религия, вероучение не имеет сведений о причинах и масштабах распространения вируса, о путях спасения человечества от новой напасти; все священнослужители и прихожане должны подчиняться «капризам» COVID-19. Нарушение социальной дистанции приводит к одинаковым результатам для последователей всех религий: где больше собирались людей, там и больше случаев заражения.

Пандемия коронавируса не щадит никого: вирус нещадно бьет и верующих, и атеистов, и агностиков, и неверующих и т.д. Возможно, в планетарном масштабе такой вызов не возникал после окончания второй мировой войны.

Перед лицом вирусной опасности все равны: COVID-19 не делает различий между исламом и христианством, православием и католицизмом, протестантизмом и иудаизмом и т.д., и закрывает их храмы. Например, в преддверии Пасхи из-за коронавируса закрыли храм Гроба Господня в Иерусалиме — одну из главных святынь христианского мира. И главные святыни для мусульман — Большая мечеть в Мекке и Мечеть пророка в Медине — были закрыты из-за пандемии.

Однако кто-то успел объявить коронавирусом Божьим промыслом и наказанием за грехи человечества, наступлением судного дня, приведя соответствующие доказательства из священных книг. Где-то начали читать молитвы против коронавируса, например, в Казахстане и России. У нас рекомендовали, какие молитвы нужно читать для исцеления от болезней: в исламе большое внимание уделяется лечению болезней, в том числе

плохих, к коим относятся рак, ВИЧ, тот же коронавирус и т.д., посредством определенных дуа (молитв).

По всему миру отменили пятничные и коллективные молитвы, мечети закрыты из-за распространения вируса. Религиозным организациям рекомендовали ограничить все мероприятия коллективного характера и проводить религиозные, а также гражданские службы в режиме онлайн.

Саудовская Аравия сразу прекратила выдачу виз паломникам со всего мира. Власти Саудовской Аравии объявили, что иностранные паломники не смогут в этом году совершить хадж к мусульманским святыням в Мекке и Медине в связи с пандемией. И в нем примут участие не более 10 000 человек, проживающих в стране, по сравнению с ежегодным прибытием на хадж не менее 2 млн паломников.

КОРОНАВИРУС — НОВЫЙ «БОГ», НОВАЯ «РЕЛИГИЯ» ЧЕЛОВЕЧЕСТВА?!

COVID-19 с помощью чрезвычайного положения, карантина, самоизоляции и т.д. разрушает устоявшие экономические, культурные, религиозные и др. отношения и реформатирует эти отношения, а также само государственное устройство, общественные отношения и жизнь простых людей. Поменяется система ценностей.

И в наше время религиям придется меняться, в том числе и из-за коронавируса, и из-за цифровизации и др. причин. С современными людьми, стоящими на пороге нового цифрового мира, надо говорить на их языке, и будет трудно священнослужителям, если они не будут меняться. Ведь COVID-19 разрушает коммуникации, влияние, назначение религий: верующие из мечетей и храмов оказались у себя дома, где условия диктует новая парадигма жизни.

Коронавирус — новый «бог», новая «религия» человечества?! Здесь речь идет о комплексе факторов: о массовой психологии, атомизации общества, влиянии цифровых технологий, о переоценке ценностей и рисков и т.д. И коронавирус этот процесс ускорит и приблизит.

Казахи должны быть продвинуто не только в теологии, но и в науке, образовании, медицине, технологиях и т.д. У нас сегодня насчитывается

около 3600 (!) мечетей, 84 из которых пустуют (результат беспорядочного строительства). **В то же время за последние годы не построено ни одной большой библиотеки, научного центра, дома культуры, концертного зала, не открыты научные институты, наука финансируется очень слабо, не развито собственное производство и т.д.**

Возьмите любой бедный аул: нет ни дома культуры, ни спортивного зала, ни больницы, ни библиотеки, одна старая школа, зато в самом центре — новая мечеть! Села, где порой нет фельдшерского пункта и врача, и даже районные центры в окрестностях распространения коронавируса.

Соборная мечеть «Хазрет Султан» в Нур-Султане, построенная в 2012 г., была самой крупной мечетью в Центральной Азии. В последние годы в Бишкеке и Душанбе открыли крупнейшие мечети в регионе. (Идет как бы соревнование.) И в этом году самую большую мечеть в Центральной Азии начали строить в Нур-Султане.

Но, оказалось, вместо мечетей и церквей надо было строить медицинские центры, больницы, открывать медицинские учреждения, институты биологической безопасности и т.д. Вместо религии надо было поднимать науку, образование, медицину.

Не религия спасет человечество, а наука, образование и медицина, не мечети и церкви, а больницы и медицинские центры, не священнослужители, а медики, биологи, ученые.

COVID-19 в Казахстане показал слабость, даже беспомощность наших медиков, биологов, ученых. Это не только большое количество зараженных вирусом среди медицинских работников, но и дефицит и отсутствие масок, специальной защитной одежды, средств защиты, тестов, тепловизоров, аппаратов искусственной вентиляции легких, нехватка больниц и др.

КВИ показал дефицит компетентных врачей, биологов, эпидемиологов, вирусологов и др., утрату потенциала санитарно-эпидемиологической службы. В свое время в Казахстане были медико-профилактические факультеты, на которых готовили специалистов санитарной гигиены, они закрыты, как и факультеты эпидемиологии, оставили лишь специальность «эпидемиология». Страна не может обеспечить себя самым необходимым — лекарствами, товарами первой необходимости,

медицинским оборудованием и т.д.

Это государственная политика: Академия наук стала общественной организацией, были закрыты многие НИИ или перепрофилированы, а наряду с этим в свое время объявили полную свободу вероисповедания. В итоге религия заполнила освободившую нишу. Конечно, можно было одновременно строить мечети и научные центры, развивать науку и религию, но ведь этого нет!

Могут возразить, что мечети построены не на бюджетные деньги, а на средства спонсоров. Об этом и речь — даже внимание и средстве спонсоров обращены в сторону религии, а не на образование и науку. Ведь за рубежом многие научные заведения и проекты финансируются частными организациями. У нас же и государство, и частные спонсоры оставили науку без внимания.

ГОТОВИТЬ ИМАМОВ В КАЗАХСТАНЕ, А НЕ ЗА РУБЕЖОМ

В конце прошлого года в Нур-Султане вынесли приговор 14 гражданам Казахстана, обвиняемым в пропаганде и участии в ИГИЛ. Их осудили на разные сроки. Осужденные участвовали в боевых действиях на территории Сирии, Ирака и Афганистана.

Вся эта история с «халифатом» ИГИЛ вызывает неосторожное отношение общества и государства: по каким причинам у нас появились его радикальные сторонники? Немало наших мусульман, нередко с семьями, разными путями оказывались в зоне боевых действий. По официальным данным, с момента начала войны на Ближнем Востоке в Сирию и Ирак уехали около 800 наших граждан. А сколько их реально там было, сколько погибло — никто точно не знает.

Ведь радикализация наших граждан произошла не где-то за рубежом, а у нас. Значит, для этого процесса были и есть соответствующая среда, литература, мечети, имамы.

Об этой проблеме я пишу с 2008 г.: нельзя готовить наших имамов в арабских странах, где они могут изучить радикальные течения ислама и распространить в Казахстане. «Салафизм», «ваххабизм», «арабский» ислам у нас появились не сами по себе. С тех пор прошло более 10 лет,

но проблема осталась, более того, усугубилась: шло усиление религиозности населения, салафитского влияния, шариата.

Несмотря на светские законы республики, светское образование, число сторонников хиджаба у нас с каждым годом растет. Их стала поддерживать некоторая часть юристов, правозащитников, общественных деятелей и т.д. Некоторые родители даже подавали иск на Министерство образования из-за того, что их дочерей не выпускали на занятия в платках.

Одно время велись разговоры о необходимости запрета салафизма в Казахстане, но дальше слов дело не пошло: эта официальная религия Саудовской Аравии, как мы ее запретим? К примеру, у нас не распространены шиизм, но это не означает, что данная религия у нас под запретом... Поэтому считаю, что **речь должна идти не о запрете как таковом, а о решении самой проблемы — салафизм появился в стране через имамов, получивших духовное образование за рубежом.**

Например, осенью 2018 г. депутаты сената парламента РК, рассматривая законопроект по вопросам религиозной деятельности, предложили исключить норму, согласно которой получения высшего духовного (религиозного) образования в иностранных государствах допускается только после получения высшего духовного (религиозного) образования в республике, посчитав это нарушением прав граждан.

Они будто не знают, что «салафиты», «арабский» ислам, хиджабы и пр. появились в Казахстане с того момента, как наша молодежь стала выезжать на обучение в религиозные заведения Египта, Пакистана, Саудовской Аравии, Катара, Турции, Афганистана и т.д. Там они не только изучали Коран, но и перенимали особенности ислама той или иной страны, другой мазхаб, культуру, образ жизни, менталитет, отношение к женщине, одежде и т.д.

К тому же с помощью Саудовской Аравии в Казахстане построено немало мечетей, в которых работали имамы, получившие образование в этой стране. **Выход в такой ситуации — готовить имамов в Казахстане, а не за рубежом, а также всемерно поддерживать «степной» ислам, традиционную культуру.**

Возможно, COVID-19 оставит практику подготовки имамов за рубежом...

Қандай қуатты мемлекет болса да ол бәрібір өз қоғам мүшелеріне тәуелді. Өйткені сол мемлекетті мықты етіп отырған сол қоғамның адамдары. «Адамның күні адаммен» деген өмірлік тәжірибеден туындаған қағиданы қазақ атамыз босқа айтпаған. Ол мына тіршілікте адам баласы бір біріне сүйеу, қорған болып жүру керектігін көрсетеді. Қоғамның қандай жүйесінде өмір сүрсек те бір-бірімізге қайырымды, мейрімді болғанға ештеңе жетпейді. Әлемді жаңартатын, қоғамды құлпытратын да дәп сол мейрімділік пен қайырымдылық екені ақиқат.

ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚ – ҚОҒАМ ТІРЕГІ

«Заман өзгерді ме, әлде адам өзгерді ме?!» - деп мына тіршілігімізде орын алатын түйткілдерге қарап кейбір кездерде ойға қалтынымыз жасырын емес. Ондай жағдайға жиі куә болып жүрміз. Мерзімді баспасөзде, телеарналардың күнделікті жаңалықтары осыны көрсетеді. Халықтың атабадан қалған байлығын тонаған, қара басының қамын ғана ойлаған жоғары лауазымды қызметтегі жемқорлар топталып ұсталып жатқанын, адамдардың бір-біріне жасаған озбырлығын көргенде күйініп, ашу-ызаға булығытынымыз да бар. Ал, кейбіреулердің жақсы, ізгі істерін естіп білгенде жанымыз жадырап, жаңағы азаматтарды танымасақ та риза болып, сырттай алғысымызды айтып жатамыз. Олар қиындыққа тап болған жандарға қол ұшын беріп, өзгелердің өмірін мүмкіндігінше жақсартуға тырысады. Қайырымдылық пен мейрімділік ізгіліктің анық көрінісі болып табылады, адамның асыл қасиеттерінің бірі. Кісінің айналасындағыларға деген ықыласы мен көмегін адамгершілік қарым-қатынастарын білдіреді. Бір қоғамда қатар өмір сүрген соң бәріміздің қарым-қатынасымыз жоғары адамгершілік деңгейде болғаны ләзім.

Бір қарағанда қоғамды келеңсіз көріністер жайлап алғандай көрінгенмен жақсы жақтарымыз да аз емес. Балаларға, қарттарға, мүгедектерге, үйсіз-күйсіздерге қаражат жинап, жанын салып көмек көрсетіп жүретіндер де жетерлік. Соңғы жылдар осындай жүздеген қайырымдылық қорлары құрылып, тұрақты жұмыс істеп жатыр. Сондай қайырымдылық ұйымның бірі – «Мейірімділік» ерікті қоғамы» қоғамдық қоры. Оның аты мен қызметін бүгінгі күні бүкіл еліміз біледі десек артық емес. Қазақстанда емделмейтін, ауыр науқас балаларға көмек көрсетуге бағытталған «Балаларға өмір сыйла», «Жетімдерсіз Қазақстан» және «Аутизмді жеңеміз!» қайырымдылық шараларының бастамашы-

сы және ұйымдастырушысы. Қоғамдық қор өз жұмысын ресми түрде 2006 жылы 6 сәуірде бастаған болатын. Оның алдында қорды ұйымдастырушы, тұрақты жетекшісі Аружан Сайын бастаған волонтерлер Алматыдағы №1, №2 балалар үйіндегі сәбилерге жан-жақты көмек көрсетіп жүрген болатын. Елімізде түрлі ауруларға шалдыққан балалардың саны жылдан жылға артып бара жатқаны еріктілерге аталмыш қорды құруға тікелей түрткі болғанын айтуымыз керек. Сол жылы қор белсенділері қан ауруына шалдыққан балаларға көмек көрсету үшін www.donor.kz сайты ашып, көпшіліктің назарын аударды, бұл бағыттағы нақты іске кірісті.

Қоғамдық қор болған соң негізгі қаржылық салмақ көпшілікке, жеке қалталы азаматтарға, коммерциямен, бизнеспен айналасатын ұйымдарға түседі. Солардың қаржысы ауру балаларды сауықтыру мақсатына жұмсалады. Әрине оларды табу, балалардың ауыр халдерін, көмекке аса мұқтаждығын түсіндіруде өте қиын жұмыс. Кім қаражатын оңайлықпен бере салады дейсіз. Кейбіреулері тіпті қаржыны дәп осы балаларды емдеу мақсатына жұмсалатынына күмән келтіретін кездер де болады. Қаржы жүрген жерде есеп те болуы шарт. Қор қызметі көпшіліктің назарында, есеп-қисап ашық жүргізіледі. Ұйымның атқарылған жұмыстары туралы кезен-кезеңімен есеп беріліп тұрады. Сонымен бірге тәуелсіз аудиторлық компаниялар тексеру жүргізеді. Ал атқарылған жұмыстар көп. Айталық қор өз жұмысын бастағалы 2020 жылға дейін еліміздің барлық аймақтарынан 1858 баланы емдеу үшін көмек көрсетілген. Оның ішінде 2795 күрделі ота жасау қаржыландырылған. Тек қана ота жасау үшін қор арқылы 3 679 076 045 теңге жұмсалыпты. Бұл жерде демеушілердің балалардың ата-аналарына тікелей аударылған ақшасы есепке алынбайды. Әрине өте қомақты сома болғанмен шетелде емеделу қымбат, шетелдік

дәрігерлердің қызметі арзан тұрмайтыны белгілі. Ең бастысы, сауығудан сенімін жоғалтқан балақандардың болашаққа деген үміт отын қайта тұтатудың өзі үлкен іс емес пе! Бала денсаулығы үшін ақша аяудың қажеті жоқ екенін баршамыз түсінеміз, сондықтан да бұл бағыттағы қордың қызметін көпшілік қызу қолдап жатыр. Өйткені ондай қайғылы жағдай ертеңгі күні кез-келген адамның басына келуі мүмкін ғой. Бүгінгідей экологиялық, экономикалық, психологиялық ауыр жағдайда кімнің де болса ауырмайтынына ешқандай кепілдік жоқ. Бұл бір ғана біздің еліміздегі ауыр ахуал емес, қазіргі кезде әлемнің көптеген елдерінде балалар сырқатының өсу деңгейі жоғары. Тіпті дамыған еуропалық елдерде де бұл тұрақты мәселеге айналған.

Қордың өзінің елімізде белгілі тұлғалардан тұратын тұрақты кеңесі жұмыс істейді. Оның қатарында Бақытжан Исенғалиев (төраға), Мәулен Әшімбаев, Ерғали Бегімбетов, Әсел Тасмағанбетова, Вячеслав Ким секілді елге танымал азаматтар бар. Қорға демеушілік білдірушілер де аз емес. Алдында айтқанымыздай демеушісіз қор болмайды. Олардың бәрін тізіп шығу мүмкін емес және қажеті де жоқ. Кейбіреулер қомақты қаржылай көмек көрсетсе де құпия қалғанды жөн көреді, әрине ол өз еркі. Ең бастысы таза ниетпен көмек көрсетіп, өзінің азаматтық борышын адал атқарса болғаны ғой.

Тағы бір айта кететін жағдай, қалтасы жұқа қарапайым тұрғындарымыз бұл игі істен шет қалғысы келмейтіндігі. Олар аз да болса, тиындап болсын үлес қосқысы келіп тұрады. Бұл да біздің қоғамдағы адамдардың жүрегінде мейірім барын көрсетеді. Несі бар, теңіз тамшыдан құралады демекші, көп түкірсе көл болады деген осы емес пе!?

Әрине жекелеген компаниялардың бұл істе үлесі мол екені түсінікті. Солардың бірі – GREEN ECO (Грин Эко). Қормен әріптес болып, компания 70 қорға өз өнімдерін күн сайын Алматы қаласы мен облыстағы балалар үйіне, мүгедектер мен қариялар үйіне жеткізіп тұрады. Жекелеген адамдар, жеке компаниялармен бірге «Самұрық-Қазына» қоры да осы игі іске үлкен үлесін қосып отыр.

«Мейірімділік» ерікті қоғамы» қорының жұмысы балаларды емдеуге мүмкіндік жасаумен ғана шектелмейді. Ұжым балалар үйіне жиі барып түрлі мәдени іс-шараларды да ұйымдастырып тұрады. Мысалы, «Мейірімділік» Ерікті қоғамы» қорының спорттық алаңында «Аутизмді жеңеміз!» жобасы аясында «Біздің қолымыздан бәрі келеді» атты спорттық мереке өткізіледі.

Шараның мақсаты – спорттық бәсеке барысында жобаға қатысушылардың қол жеткізген нәтижелерін көрсету, сол арқылы денсаулықтарын түзету.

Осындай іс-шарада тәрбиеленіп жатқан жеткіншектер мерекеге келген қонақтар мен ата-аналарына өздерінің спорттағы жетістіктерін көрсетеді. Әсіресе, олар эстафета кезінде өздерінің командалық рухтары мен ерік-жігерлерін көрсете білсе, «Ансау» футбол командасы допты кәсіби деңгейде менгере алтындықтарын дәлелдеді. Ересектер үшін мерекеге келген қонақтар да қатысып кеткен флешмоб тосынсыз болды. Бұл мерекеге балалармен бірге олардың ұстаздары да қатысты. «Аутизмді жеңеміз!» жобасы қызметкерлері күнделікті жүргізіп жатқан жұмыстар балалардың қоршаған ортаға бейімделуіне зор ықпал етіп, олардың жанұясымен де, өздері қатарлылармен де еркін араласып кетуіне әсері зор екенін айқын дәлелдеді.

Қордың екінші бағыты – жетім балаларға көмек көрсету. Олардың тұрмыстық жағдайы, зорлық-зомбылық көруі немесе басқа да қиын жағдайларды жіті қадағалайтын қор қызметкерлері қашан да көмекке келуге дайын. Балаларды жағдайы бар жайлы жанұяға беру де үлкен мәселе. 2011 жылы жетім балалар туралы деректерді іске қосу арқылы бір мыңнан аса жетім балалар жаңа ата-аналарымен табысты. Бұл істе де қиындықтар көп, әсіресе заңнамалық жағынан. Ата-анасынан айырылған балалардың статусы әртүрлі болып келеді. Олардың ішінде уақытша таптап кеткен балалар мен тастанды балаларды асырап алуға болмайды. Оларды патронатқа алуға да рұқсат жоқ. Тек тұл жетім статусына ие болған балалар ғана болашақ отбасына беріледі. Еліміз бойынша 30 мыңға жуық жетім балалардың тек 7 мыңдайы – тұл жетім, ал қалғандары – ата-анасы тірі балалар екен. Демек, балалар үйіндегі балалардың 80 пайызы асырап алуға жатпайды. Оларды ата-ана құқығынан ажырату үшін көп уақыт керек екен. Балалардың өз ата-анасы ешқашан қайтып келмесе, олар сол жетімдер үйінде қалуға мәжбүр. Оны асырап алғысы келгендерге берілмейді. Қайырымдылық қорының директоры Аружан Сайын бұл туралы тұрақты түрде мәселе көтеріп келеді. Бірақ күрмеуі көп бұл сұрақ түпкілікті және толық шешілген жоқ.

Ия, қайырымдылық ұлтымыздың ең ізгі қасиеттерінің бірі. Ол бағзы заманнан атадан балаға аманат боп келе жатқан асыл мұра іспеттес. Қандай қиын кезеңдер болмасын сол мұраны жоғалтпай келе жатқанымыз қуантады.

Дана халқымызда «қайырымдылық жасаған, қайырымын өзің көресің» деген ұлағатты сөз бар. Бұл қайырымдылықтың қайтарымы болады деген ұғым. Әрине, ешкім бүгінгі балаларға жасалған жақсылықтың қайтарымын сұрап жатқан жоқ. Ол ертеңгі күні осы балалар есейіп, ержетіп Отанына еңбек етсе бүгінгі қайырымдылық жүзесе болып қайтады деген сөз. Ең бастысы бүгінгі балалардың жүрегіне мейірімділік шуағын түсіре білсек болғаны. Сонда олар да ата-баба аманатын ғасырларға жалғайтын болады.

Азат ПЕРУАШЕВ:

УАҚЫТ БІЗДІҢ АЗАМАТТАРЫМЫЗДЫҢ ӨМІРІМЕН ӨЛШЕНЕДІ

«Ақ жол» партиясының төрағасы, ҚР Парламент Мәжілісінің депутаты Азат Перуашев Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Үндеуіне және жалпы коронавируске қатысты ахуал туралы өз ойын білдірді.

Президенттің кешегі сөзін мұқият тыңдадым. Айтылғандардың мән-мағынасы мен жалпы серпілісімен бөлісе отырып, өз ойымды үш сөзбен анықтайтын болсам: ашық, нақты және үмітке толы дер едім. Қазіргі жағдай мен қателіктер туралы ашық айтсақ, көптеген қазақстандықтар Қасым-Жомарт Тоқаевтың аузынан өздерінің көкейінде жүрген мемлекеттік шенеуніктер айтпаған жанайқайды естіді. Олар қоғам ішінде айтылып та жүрді.

«Ақ жол» Демократиялық партиясы және біздің депутаттар, наурыз айынан бері осы мәселелер бойынша жауапты мемлекеттік органдарға алты (!) үндеу жолдады. Біз ауруханаларда орындардың тапшылығы және азаматтардың ауыр жағдайына қарамастан ауруханаларға қабылдамайтыны туралы көптеген фактілер туралы жеткіздік. Жедел жәрдем қызметінің жеткіліксіздігі мен дәрігерлер мен медқызметкерлердің жетіспейтіні туралы айттық. Шенеуніктердің емделушілердің індетпен бірге ілесіп ауруларды сылтауратып, жасырып қалғысы келетіні туралы жаздық. Дәрі-дәрмектердің жетіспеушілігі және олардың алыпсатарлық бағалары туралы көрсеттік. Дәрігерлердің жанқиярлығы мен оларды қорғайтын құралдардың жоқтығы туралы жаздық. Денсаулық сақтау басқармаларының сәтсіздігі мен өршіп келе жатқан дүрбелең туралы жаздық. Біз осынау қауіп-қатерді еңсеру туралы жиырмаға жуық нақты ұсыныстар жібердік.

Бірақ біздің ұсыныстарды жүйе жергілікті жерлерден түсіп жатқан хабарлар сияқты оларға өте баяу әрекет етті, уақыт оздырды, ал қоғам

адамдардан айырылуда. Биліктің әрекетсіздігіне қарсы жақын адамдарынан айырылғандардың қатан сыны жөнді және олардың сезімдерін сыйлау керек деп санаймын.

Осындай қиын жағдайда азаматтық батылдық керек еді, созылған үнсіздікті тоқтатып, керекті шешімдерді қабылдап, өзіне жауапкершілік арту қажет еді. Көріп тұрғандай, мұндай батылдықты Президент Қ.Тоқаев қана жасады. Президент болған жағдайды және шенеуніктер жол берген қателіктерді аяусыз сынады. Ең бастысы – болған оқиғалар қасіретті қайғы деп ресми түрде мойындалды, 13 шілде – Қазақстан бойынша пандемия құрбандарын еске алу – Ұлттық аза тұту күні деп жарияланды.

Мемлекет басшысының үндеуі қатты айтылды, өйткені індетті еңсеру мақсатында мемлекеттік органдар не істеп жатқаны, қандай тапсырмалар қойылғаны және оларды орындау үшін қойылатын талап-

тар нақты айқындалды. Қ.Тоқаев жүздеген шұғыл медициналық бригадалар құрылатыны, ауруханаларда орындардың көбейтілетіні, пандемияға қарсы күреске жаңа медициналық кадрлар тартылатыны, тестілеу мүмкіндіктері ұлғайтылатыны туралы нақты ақпарат берді. Ел Президенті дәрі-дәрмекпен қамтамасыз ету проблемасын жан-жақты шешу жөнінде: «жуық күндерде дәрі-дәрмекпен қамтамасыз ету мәселесі шешілетін болады» деп сендірді.

Президент осы мақсаттарға 150 млрд. теңге қаржы жұмсалатыны, сондай-ақ, көрсетілген мәселелерді іске асыру, оның ішінде, дәрі-дәрмектің алып-сатарлық жолдарын кесумен ерекше бақылауға алына-тынын халыққа жеткізді. Сонымен, тапсырмалар айтылған сөздердің қаттылығына ғана емес қарымды қаржыландыруларға құрылатынын да көрсетті.

Қасым-Жомарт Тоқаев сөз соңында ресми хабардан тыс әрбір адамға түсінікті, оның адамдық көңіл-күйіне, ішкі сезімдеріне, мұқтажына әсер ететін үміт пен сенім нышандарға толы лебізін жеткізді. «Салмақты, сабырлы болайық. Біз сіздермен біргеміз» деген сөздерді біз жақын жандарға, олармен қиын, ауыр кездерді бөліскенде айтамыз.

«Ақ жол» Демократиялық партиясы Мемлекет басшысының үндеуіне қосылып, мемлекеттік органдардан Президент Қ.Тоқаевтың тапсырмаларының дереу және бұлжытпай атқарылуын талап етеді. Бүгін біздің азаматтардың өмірі әрбір күнмен, әр сағатпен өлшенеді.

«Қазақ үні»

■ БИЛИМ

БАР БІЛІМНІҢ БАСТАУЫ – БАЛАБАҚША

Еліміздегі білім саласының қарқынды дамуы бүгінгі мектепке дейінгі білім беру ісінің дамуымен тікелей байланысты екені сөзсіз. Өйткені, бар білім балабақшадан бастау алады.

Мектеп жасына дейінгі балаларды дамыту ісі – мемлекеттік саясаттың негізгі бір бөлігі. Бала біздің жарқын болашағымыз. Сол себепті, әрбір баланың дамуына жіті назар аударып, оны тәрбиелеу мен оқыту мемлекетіміздің кемел келешегінің кепілі десек артық айтқандығымыз емес. Сондықтан да, ел болашағына айрықша назар аударған Ұлт көшбасшысы, Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаевтың осыдан он жыл бұрын «Балапан» бағдарламасын қолға алып, еліміздегі әрбір бүлдіршінді балабақшамен қамту ісіне зор көңіл бөлді.

Осынау мәні мен маңызы зор мемлекеттік бағдарламаның алдына қазақстандық балаларды мектеп алды тәрбиесімен 70% қамту жөніндегі міндеті қойылды.

Бағдарлама өзінің алға қойған мақсатына сәйкес, 2015 жылға дейін мектепке дейінгі тәрбиемен және оқытумен мектепке дейінгі жастағы балалардың 77%-ының, ал 2020 жылға дейін – 100%-ының толыққанды қамтамасыз етілуін жоспарлаған-ды. Бүгінде осы жоспар аталмыш бағытта жүйелі жұмыс жүргізудің нәтижесінде кезең-кезеңімен жүзеге асып, өз нәтижесін беріп келе жатқаны көңіл қуантады. Қазіргі таңда республикадағы демографиялық жағдайды және халықтың білім алуға деген қажеттілігін ескере отырып, мектепке дейінгі ұйымдардың вариативті желісі артқан.

Мемлекет тарапынан көрсетілген зор қолдаудың арқасында мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқыту заман талабына сай қана бағдарламалар мен тың технологияларды қолдану арқылы іске асып отыр. Бұл бағытта қолға алынған үздіксіз білім беру ісі мектеп жасына дейінгі әрбір баланың зияткерлік, тұлғалық, әлеуметтік, эмоционалдық дамуына жол ашып отыр. Бұл тұрғыда табанды еңбек етіп келе жатқан білім беру мекемесінің бірі – Алматы қаласы, Жетісу ауданына қарасты №179 «Бөбекжай» балабақшасы екендігін атап өтуге тиіспіз.

Аталмыш балабақшаның қызметкері ретінде мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту және тәрбиелеу ісімен ерекше ықыласпен айналысып келе жатқанымды мақтанышпен айтамын. Бұл бағытта әрбір маман бүгінгі заман талабына сай түрлі әдіс-тәсілдерді қолданып келеді. Солардың бірі – мнемокесте арқылы баланың дамуына ықпал ету. Мнемокесте дегеніміз – тіл дамытуда тиімді есте сақтау, оны жеткізе білудегі әдіс пен тәсілдер жүйесі. Қазіргі таңда мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда мнемокестені пайдалану өте тиімді тәсіл саналады. Аталмыш тәсіл буындық кестелер, тірек сызбаларды қолдану арқылы жүзеге асады. Өз кезегінде мнемокесте баланың сөздік қорын байытуға жол ашады, осылайша әрбір маман тыңнан түрен ашып, баланың дамуына, оның өз ойын ашық жеткізе алатын еркін ойлы тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Тәрбиешілердің тынбай еткен еселі еңбегі мен ізденісі – елдің жарқын болашағына бастаған игі қадам.

Мира ЕЛУБАЕВА
№179 «Бөбекжай»
балабақшасының тәрбиешісі
Алматы қаласы

■ BASPASÓZ

БАСПАНА АЛУҒА КӨМЕКТЕСТІ

Батыс Қазақстан облысына қарасты Қазталов ауданы Жалпақтал ауылында тұратын Гүлшат Нұғмановаға аудандық газеттің бастамасымен баспана алынып берілді.

Еліміздегі барлық аймақтардағыдай баспана мәселесі экономикасы біршама жақсы дамыған Батыс өңірінде де толық шешімін тапқан жоқ. Жұмыс іздеп жұрт қалаға ағылғанмен ауылда да тіршілік тоқтаған жоқ. Ауыл шаруашылығымен тікелей айналысатын тұрғындардың біраз бөлігі әлі де баспанаға зәру.

«Жайық Пресс» ЖШС Қазталов аудандық «Ауыл айнасы» газетінің директор-редакторы Қайрат Жақыптың айтуынша, бұған газет тілшісі Жұлдыз Асқардың сіңірген еңбегі мол. Бұдан бұрын да қайырымдылық шараларын ұйымдастырып жүрген Жұлдыз биылғы қыста қабырғасы құлаған қуықтай ескі үйді паналап отырған жалғызбасты ананың жай-күйін танысып, оны газет бетіне жазған болатын. Журналист сауалына құлақ асқан жергілікті атқамінерлер жалғызбасты анаға баспана беріп қуантты.

«АҚ ЖОЛ» ГАЗЕТІНІҢ ШЫҚҚАНЫНА ЖҮЗ ЖЫЛ

Қазақ баспасөзінің алғашқы қарлығаштарының бірі «Ақ жол» газеті алғаш рет 1920 жылы 7 желтоқсанда жарық көрген болатын.

«Ақ жол» жинағымен 12 жыл айналыстым. 6 жылда бұл газеттің 613 саны шыққан екен. Оның бәрін табу оңай болмады. Кезінде Ақмешіт астанамыз болды, тағы бір кезде құбыламыз Орынбор, Омбы болды. Солардың бәріне сұрау салдым. Мәскеу мен Алматының кітапхана, музейлерінің бәрін қарап шықтым. Әріптері өте ұсақ болғандықтан және жарық көргеніне жүз жыл болғандықтан

оны лупамен оқып, түсінетін адамды алып барып, жинақтадым», – дейді аталған кітапты құрастырушы белгілі ақын Ханбибі Есенқарақызы. Ол «Ақ жолдың» 60%-ына жуығын Мәскеуден алып келгенін айтады. «Жинақ 30 том болады деп жобалап едік, 25 томға сыйғыздық. Биыл «Ақ жолдың» шыққанына 100 жыл болады. Алғаш рет 1920 жылы 7 желтоқсанда жарық көрген. 2025 жылы 16 маусымда «Ақ жол» газеті Ташкенттен Шымкентке көшіріліп, 15 наурызда соңғы саны шыққан. «Ақ жол» өзінен бұрын ашылған «Қазақ» газетінің жалғасы еді», – дейді Х.Есенқарақызы.

Қасыңда қырық жыл бойы бірге келе жатқан адам туралы жазудың соншалықты қиын болатынын дәл осы жолы анық аңғардым. Және ол адам анау-мынау емес, етене жақын сырлас досың болса ақиқатына келер кейбір тұста тіпті тартыншақтайтын көрінесің. Алдында ойлағам, «бәрі алақанымда тұр ғой, бір отырсам болды, ләздей-ақ көсілтіп жазып тастайтын шығармын» деп. Сөйтсем... Қалам ұстағаным сол еді, бірден кібіртіктей бастадым. «Ана мінезін айтсам қалай, мына бір деректі кіргізіп жіберсем қайтеді, ой мына бір қылығын тіпті қозғап қажеті не» деген сияқты ойлар әр жерден анталап шыға келді де, қараптан-қарап берекем қашты. Бәрін айтқың, бәрін қамтығың-ақ келеді, алайда бұл мақаланың дәмін кіргізе алармысың? Өстіп біраз уақыт оздырдық. Нұрлан екеуіміз сонау 1980 жылдың әлде қысы, әлде көктемі ме екен, әйтеуір осы «Екпінді еңбектің» редакциясында алғаш жүздестік. Қуана қауыштық.

ТЕТЕЛЕСІМ, ТЕЛҚОҢЫРЫМ

Екеуіміз де айналайын Аққайнарда адам қатарына қосылып, сол қасиетті ауылдың май топырағына аунап өскен екенбіз. «Екенбіз» деп екпін қойып отырғаным, бір ауылдың перзенті болсақ та, бұған дейін бір-бірімізді көрмегендіктен. Өйткені ол малды ауылда өсіп, Үңгіртаста ауысы интернатта оқыпты. Ауылға ауысып келген жылы мен Қарғалыға көшіп кетіпін де, бала кезімізде тоқайласа алмай қалыппыз. Иә, содан кейінгі өміріміз бір өзеннің қатарласа аққан екі жылғасындай бірқалыпты шымырлап, бірде тереңдеген, бірде саязданған талағыспен кетіп барады. Жалындаған жастық шақты, жадыраған жарқын күндерді бірге өткіздік. Жас отау тіккен жылдары ол Алматы мен Ұзынағашта, мен Ұзынағаш пен Қарғалыда бірнеше пәтер ауыстырдық. Балаларымыз да кезектесе дүниеге келді. Ертеңгі жақсылықтан ерен үміт күткен шіркін сол ақжарылқап таңдарда барды-жоқты сезінбеген, бағарымыздан жөле есіп жүретін шағарды бүгін елжірей сағынатынымыз да бекер емес. Ақыры, 1986 жылы көктемде Ұзынағашқа тиянақтадық. Бір қуыс көшеге қатарласып үй салдық.

Менің Алмасым мен оның Талғаты екі жасынан бірге ойнап еді. Кейін бұл Нұрлан екеуімізге ауысып, Қазақ телевидениесіне қызметке кірді де қаланың қым-қуыт тіршілігіне, қазақтың мұңы мен мұратын арқалаған бейнелі ақпарат саласының шым тұңғығына сүңгіді де кетті. Біз болсақ, аудандық газеттен аудан әкімдігіне жылжи қонып, осы Ұзынағаштың аясында қала бердік. Десек те, тағдыр жазымышына байланысты әке тәрбиесінен ерте ажыраған екеуіміздің арамьздағы сол баяғы әдемі әдіптелген достық қарым-қатынас үзілген жоқ. Екеуіміз бір-бірімізді тәрбиеледік, бір-бірімізге қарап ой түзедік, бір-бірімізді білімімізді бір-біріміз үйреткен де шығармыз, кім біледі. Кейін өзінің бір елжірей сыр ашқан сәтінде Нұрлан інімнің: «Мен саған еліктеп өстім ғой» деп риясыз мойындағанын іштей малданып, кейде масаттанып қалатынымыз да сондықтан. Нұрлан жаратылысына анын ақын. Ақын болғанды да анау-мынау өлеңшілердің санатынан емес, жан қуаты тегеурінді, әріден сілтейтін өткір алмастай семсер сөздің саңлағы. Жазба поэзиясының

мөлдірлігі мен көркемдігі өз алдына, айтыс сахнасына шыққан кезінде арқаланып сала беретін суырып салмалық өнеріне тең келер ешкім болмас еді-ау шіркін, әттең соның жолына өзі діттеп түспеді. Неген тартыншақтағанын әлі күнге дейін түсінбеймін. Ол 1983 жылы Алматы қалалық студент жастар арасындағы айтыста бас бәйгеге, 1989 жылы Қазақстанның халық ақыны Үмбетәлі Кәрібаевтың 100 жылдығына орай өткізілген республикалық айтыста бас бәйгеге ие болды. Сондай-ақ, көптеген облыстық, республикалық айтыстарға қатысып жүлдегер атаңды. Мықтап ден қойса, таңды таңға ұрып мүдірмей сапырар сөз оның санасынан саулап, көмейінен төгіліп тұрғанын өз көзіміз көрді. Суырып салма айтыскерлікке тән батылдық пен тапқырлық, тайсалмас табандылық, қисынын тауып қиыннан қиыстыра соғу, тауыс үйлесімі, тіл көркемдігі, ақындық этика, бәрі-бәрі жүрегі мен мыйында бейне бір ұнтаспаға жазылғандай сайрап тұр еді ғой, шіркін! Алла берген кірпияз өнерді малданбады біздің бала. Мүмкін, місе тұтпаған да шығар. Өйткені оның өресі сол кездегі айтыс ақындарының бәрінен де биік тұрды-ау деймін. Қазақ теледидарында жүрген жылдары Нұрлан Әбдібеков «Көкпар» ток-шоуының редакторы болды, ұлы Жамбылдың 150 жылдық мерейіне байланысты «Жамбыл» атты циклды хабарлар ұйымдастырып, миллиондаған көрерменге қызығармашылық әлеуетінің шарығаманы танытты. Маамандар кезіндегі «Көкпар» туралы «соңғы жиырма жылда мұндай хабар болмаған» деп лайықты бағасын берді. Ақпарат құралдарының арасында телевидение деген ғажайып мүмкіндігімен ерекшелене танылған, бірнеше өнердің синтезделген нұсқасы тәрізді ең бір қуатты, ең бір өрісті дүние емес пе. Мұнда бәрі-бәрі – журналистикаға тән жеделдік, сахналық драматургия, актерлік

мінез әрекеті, кинематографиялық режиссура, операторлық шеберлік, редакторлық талғам, шешендік тіл бір арнада тоғысқанда ғана татымды өнімнің тиянағы көрінеді. Және телевидениенің айналасында жүрген шығармашылық адамының бойында да осынау өнер жиынтығының сипаты белгілі бір мөлшерде болуы керек шығар деп ойлаймын мен. Осындай қасиеттер біздің Нұрланның бойынан молынан табылды. Ол шыңдала келе өзі редактор, өзі режиссер, тіпті кейде өзіндік дауыс мәнері келіскен диктор да болды. Оншақты деректі фильмдердің сценарийін жазды. Режиссер Текеев түсірген «Сағадат Нұрмағанбетов» атты фильмі Одаесада «Гран-При» алды. Дәулескер күйші Құрманғазы, ақын Есенқұл Жақыпбеков туралы т.б. деректі фильмдері де көпшілік көрерменнің көңілінен шықты. «Орбұлақ шайқасы» атты киноповесі түйсірушісі табылмай өлі күнге дейін тартпасында жатқаны әрине, қынжыларлық жайт. Киномаамандар тарапынан әсіресе жоғары бағаланған «Қарқара көтерілісі» атты бес сериялы деректі фильмінің сценарийін жазған Нұрланның бұл еңбегі де әзірге қағаз жүзінде тұрғаны және бір өкініш. Осы фильм туралы белгілі сценарист, режиссер, Т.Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық өнер академиясы «Кино және ТВ» факультетінің доценті, телевидение саласы бойынша Мәскеу қаласындағы Еуразиялық академияның академигі Әсия Байғожаның мына пікірін зер салсақ, жоғарыдағы өкінішіміз тіпті қоюлана түсетіндей. «Сценарий сериала написан автором, глубоко вникшим в тему: это драма, основанная на реальных событиях, с привлечением огромного массива архивных документов, мнений компетентных специалистов и художественным воплощением. Драматургически и концептуально сценарий выстроен грамотно и убедительно, местами даже избыточен. Прослеживается

четкая структура, есть ритм, а главное, – есть характеры и герои, так необходимые сегодня нашему зрителю – автору удалось «раскопать» историю конкретных людей и показать их живо, ярко, убедительно, не впадая в дидактику и риторику. Полагаю, режиссерский сценарий, который в данном случае должен писаться совместно с драматургом, проявит все достоинства данной работы. Новизна, актуальность сценария не вызывает сомнений» дейді. Бұдан артық қандай баға болуы мүмкін.

Шіркін, Нұрланның қаламынан туған осы және басқа да сценарийлер бойынша қазақ теледидарындағы әлеуетті арналар деректі фильмдер легін түсірсе, ұтылмайтын еді ғой деген ой осыдан жәйін көкейден кетпей тұрып алады да қояды. Анау бір жылдары тұрмыс жағдайы мен денсаулығына байланысты Нұрлан теледидар саласындағы қызметінен қол үзген соң ақындар шығармашылығын зерттеуге

алаш болғанда», «Қошекеңнен хан Жайнақ сен бір бұлбұл», «Тұрлықожа Жансеркеұлы», «Тұнқатар ақ», «Менің арым Шалтабай» атты мақалалары ерекше атап айтуға болады. Сондай-ақ, «Иығына лашын болып жыр қонған» (Үмбетәлі ақын туралы), «Төкпе жырдың тарланы» (Өмірзақ жыршы Қарғабайұлы туралы), «Бабалар сөзі – ұлттық бренд» (әдебиеттанушы ғалым Тоқтар Әлібек туралы) атты кезінде қазақ баспасөзінде жарияланған сұхбаттары да оқырмандар ілтипатына ие болғаны есімізде. Оның жазғанынан алда жазары көп. Алла денсаулық берсе біздің тетелес ініміз шығармашылық ләззатына әлі талай рет бөленеріне күмән келтірмеймін. Өйткені осындай ізгі мұратқа оны табиғи әлеуеті, ішкі жан қуаты, әбден толысқан білім тәжірибесі күн сайын жетелеп келе жатыр. Оның тарих пен әдебиеттен жинақтаған ұшан-теңіз білімі кез келген ғалымнан еш кем емес. Тіпті кейде тарихшымын деп жүрген бәз біреулерден артық десек те жаңылмаймыз. Асқан сұңғыла сезімді азаматтың деректерді қабылдау, ұғыну, сараптау, талдап пайымдау, ой қорытып түйіндеу қабілетіне өз басым әрқашан тәнтімін. Нұрлан екеуіміз бір-бірімізді білгелі қырық жылдан асыпты. Осы аралықта мен оның білімі мен ақындық қабілетін, адамгершілігін мен алғырлығын әрдайым іштей құрмет тұттым, қай жерде де жаныма жалау санадым, сеніп сыр ақтардым. Ол – нағыз азамат. Ол – ұлтын шексіз сүйетін нағыз патриот. Осы күні екеуіміз кейде сағаттап телефон арқылы сырласамыз, мына жаһандану мұхитына шым батып бара жатқан ұлттық салт-сана мен дәстүрлі болмысымыздың келбеті еліміздің ертеңгі болашағы қалай болар екен деп мұңдасамыз. Маған кейде Нұрланның рухани потенциалын орнымен пайдалана алмай қалған мына қоғам көп ұтылғандай көрінеді. Шіркін, оның ойынан тұған, әлі де туа беретін тарихи, экономикалық, әлеуметтік, рухани саладағы, кино өнері мен теледидар бағдарламасына тән тың идеяларды қазақ қоғамы іліп әкетіп жүзеге асырса, мына дүние жарқырап шыға келетіндей болады да тұрады. Бірі кем дүние. Енді міне, Нұрлан да шілденің 7-сі күні алпысқа келіпті.

«Осы мен өзім қазақпын. Қазақты жақсы көрем бе, жек көрем бе?» дейтін ұлы данышпан Абайдың риторикалық сауалы бар емес пе, Нұрлан екеуіміздің ара қатынасымыз туралы айтар тұста тура сол сұрақтың кейде көлденеңдей қалатыны несі екен деймін. «...Егер жақсы көрсем, қылықтарын қостасам керек еді... Егер жек көрсем, сөйлеспесем, мәжілістес, сырлас, кеңестес болмасам керек еді...». Иә, екеуіміз арамьзды қаншама рет ажыратайық десек те ажырата алмадық. Ит тірлікпен арпалысып жүргенде қаншама рет ренжіссек те бір-бірімізді қимадық, арамьздағы белгісіз бір нәзік дүниенің жібек жібі жібермеді ме, өзара қанша рет өкпелессек те ақыры кешірімге келдік. Бұл қалай? Бұл не өзі сонда? Өйткені біз екеуіміз де кемшілігі көп пендеміз, нағыз қазақпыз. Кешегі Абайды жоғарыда айтқан «Тоғызыншы сөзін» жазуға мәжбүрлеген қазақтан көп өзгере қоймаған, солардың бүгінгі ХХІ ғасырға әуірімдеп аман жеткен ұрпағымыз. Бәлкім бәрі содан да шығар. Тетелесім, телқоңырым, артымнан ерген ақылдым, АЛПЫС атты айтулы белесің құтты болсын!

Рәтбек САФИД-УАҺАС,
Қазақстан Республикасы
Ақпарат саласының үздігі

Әленге. Қазақтың белгілі тұлғаларына, Бауыржан Момышұлына, әйгілі халық әртісі Құман Тастанбековтың, белгілі тележурналист Бейсен Құранбектің қазаларына жазған арнаулары да бар еді»-деп жазып жіберіпті.

Иә, Әлекеңнің көптеген жырларымен енді, өзі жоқта танысып жатырмыз. Несі бар өлендері тәп-тәуір екен. Осындай өлендермен-ақ талай кітап шығарып жүрген танымал ақындарымыз да көп қой. Әлекеңнің де жазған-сызғанын жинап, жинағын шығарар күн болар...

Әсіресе, туған жер табиғатын әдемі жырлай біліпті. Мысалы, мынау бір биыл 9 мамырда жазылған бір ғана өлеңін оқып көрейік:

БІЗДІҢ ЖАЙЛАУ

Жайлаудың керемет қой шатқалы да,
Барушы-ек демалуға жас шағымда.
Ағалар отыратын малын бағып,
Тамшының сәл жоғары бас жағында.
Шығатын жаз айында достарым да,
Қыпша бел қас сұлулар қастарында.

қақаған қыста Сарыбелге жолым түсіп қалды. Қиын кез еді.

Белгілі қайраткер ағамыз, руханиятқа қамқор, рухы биік тұлға Ислам Әбіштің дереушілігімен 1996 жылы тұңғыш кітабым «Керімсал» шыққан еді. Тура біздерге келгенде заман қиындап кетті де, мемлекет кітап шығаруды тоқтатқан кезең еді... Кітапты шығару бір ақырет болса, оны сату бір қиямет еді. Алматы облысы Панфилов ауданының әкімі Әділшайық Ыбыраймолдаевқа осы мәселемен кріп, ол кісі жылы шыраймен қарсы алды. «Біздің Қонырөленді, Жаркентті жырға қосқан күйеу бала екенсің, кітабыңды мұғалімдер арқылы таратып берейік» деген соң, кітабымды өткізіп кеткен едім. Кейін аудандық оқу бөліміне бір-екі рет хабарласып кітабымның жайын біле алмай қойдым. Сөйтіп жүргенде әкім ауысып кетті де, «балапан басыммен, тұрымтай тұсымен» кез еді, сол күйі сол кітаптарым қалып қойды. Анда-санда қайын жұртқа барғанда ауданның қай ауылына барсаң да бәрі «Керімсалды» оқыған бо-

ҚАРАЛЫ ӨЛЕҢ

*Шаттықты деп ем, жазармын,
Жазмыштан асып озар кім?
Қаралы тағы сөз алдым.
Кешегі адам, бүгін жоқ,
Құдығына түсіп тазалдың,
Құрығына түсіп ажалдың.
Топырағы күнде жаңарып,
Жататын болды-ау, мазардың.
Құрғатпай көздің жауының,
Соққанда қара дауылың,
Келмеске кете барыпты,
Қыдыров Әлен бауырым.
Сүйік халатты Жаркент қауымын.
Кеше ғана тірі еді,
Дүрсілдеп тұрған жүрегі.
Вацабпен өлең жіберіп,
Әзілін айтып жүр еді...
Әр таңда 5 пен 6 да,
Өлеңмен сәлем жолдаушы ең,
Жүректен шыққан жақсы жыр,
Деп өзіңді қолдаушы ем...
Алматыдан осы жаз,
Жаркентіме жетем деп.
Әлі отыз жыл бұйырса,
Өлеңге қызмет етем деп.
Ең болмаса үш кітап,
Ұрпағыма тастап кетем деп.
Құлының едің-ау, бауырым,
Өзегімнен шықты-ау ауыр үн.
Жүрегі ақын жігіт деп,
Күтемін көп үміт деп,
Етуші ем елге тағылым.
Арамыздан алып кетер деп,
Кім күткен індет дауылың...
Топырағың торқа болсын деп,
Төгемін көздің, жауының...
Өлді дегенге сене алмай,
Өзіме-өзім келе алмай,
Қара жерге қиып бере алмай,
Отырмын қазір, ой Алла-ай!*

Ислам-Ғали ЖАРКЕНТИ
03.07.2020 ж.

АҚЫНЖАНДЫ АСЫЛ АЗАМАТ ЕДІ...

Күнде бірнеше суық хабар естіп, жүрегіміз зәрезан болып қалды... Әлеуметтік желіні ашуға қорқасың, мезгілсіз телефоннан сескесің... Абзал азамат, асыл жсар, ардақты әке Әлен Қалиахметұлы Қыдыров та мезгілсіз өмірден озыпты... Әлен Қалиахметұлы 1955 жылы 15 тамызда дүниеге келген. 1974 жылы Панфилов ауданы Алтығұй ауылы Ә.Қастеев атындағы мектепті тәмамдаған соң Семей дәрігерлік училищесіне оқуға түседі. Содан кейін Чехословакия елінде әскери борышын өтеп келген соң атақты Октябрьдің 40 жылдығы атындағы колхозға, Тұрпан ауылында жхлхосқа тұрады. Сырттай Қазақ ауылшаруашылығы институтының агрономия факультетіне оқуға түсіп, жақсы нәтижемен аяқтайды.

Жайлаудың гүлін теріп бүлдірген жеп, Сырласып отырушы-ек тастарыңда. Аунаушы-ек Көлтөкшенің көгалына, Барғанда достарыммен демалуға. Қып-қызыл таңқурайы тіл үйірет, Көріп қайт біздің тауды кел ауылға. Текшеден көрініп тұр Сарыбелім, Ауасы қандай ғажап дәруменім. Бір жеті бұл аймақта демалсаңыз, Бір жылдай керек болмас дәрігерін. Тышқанның суы тастай шатқалында, Қырандар қиу салған аспанында. Малшылар малын бағып көшіп келіп, Тігілген ақ шатырдай қостары да. Дастархан малшыларда жиылмайды, Тілейді болса екен деп қылын жайлы. Қымызы, сары майы, құрт-ірімшік, Қаймақтап ішілетін күрен шайы. Текшеде көз тартады гүл шоқтары Тамаша көріністер бұл жақтағы Көбінің ата-анасы малшы болған Еске алып сағынады ұрпақтары Әдемі менің өскен өлкелерім Қол тисе жазға қарай бір келермін Сол кезде жарымменен Көлтөкшеден Еске алып жастық шакты гүл теремін. Қазанға қашамамен асатұғын, Күз түссе мал еңіске қашатұғын. Бола ма ұмытуға Арқас тауын, Мауқын Суан елі басатұғын. Жанына жақын жайлауды жақсы суреттей біліпті.

Иә, Әлекең өзі әнші, асаба, ақын, домбырашы, сегіз қырлы бір сырлы жігіттің сұлтаны еді. Ағайынға қамқор, адамгершілігі жоғары, жайсаң жан еді.

Анау бір жылы 1998 жылы болу керек,

лып шығады. Мысалы, «Қонырөлең» ауылының мектебі оқушылары жырымды жатқа айтып жататындары да бар екен. «Е-е, мың кітабым босқа кетпейтін ғой, ел білсе болды да» деп ішімнен өзімді жұбатып қоямын. Сол кітап тарату кезінде құдай қолдап, Алматыдан қарызданып үй алып қалдық та, қарызды қайтару керек болды.

Сарыбелге ұжым басшысы болып істейтін Әлен бажамызға бардық. Жол-басшымыз сол кезде Қорғас кеденінде істеп жүрген Болат Мырза қайынағам. Әлекең бажасы мен қайнысын жақсылап күтіп алып, қой сойып, қонақ етті. Үш-төрт жігітті шақырып қойған екен. Мен жыр оқыдым, ол кісі домбыра тартып ән шырқады. Әлекең әнгімені де майын тамызып, қатырып айтады. Болат та қоңыр дауысымен ән айтып, біраз әнгіменің басын қайырды. Менің «кітап өткізуім керек» деген бұйымтайымды естіп, Әлекең сөзге келген жоқ, ұсынған кітабымды, қанша екені толық есімде жоқ, үш жүздей-ау деймін, бәрін алды. Қолма-қол ақшаның қат кезі. — Бір түйе аласың — деді. — Ойбай-ау оны қайтемін. Алматыға түйе мініп барамын ба? — Сойып беріп, автобуска артып береміз. Апарып сатып, ақша қыласың-деді.

Сауданың шет жағасын көріп қалған кезіміз, дереу Алматыдағы «Тастақ» базарының ет дүкенін «ұстап тұрған» Бактырн досыма хабарласып ем, «Тіке, базарға алып келе бер. Гүлжан бір күнде сатып береді» деп әйеліне сілтеді.

Дала аппақ қар. Бұрқырап қар жауып

тұр. Қыстауда бір түйені ұстап алып, жәукемдеп тастады Әлекеңнің әлекедей жаланған жігіттері. Жаркентке келгесін, Болат түн жарымда жүретін автобуспен келісіп, жігіттерімен бір түйенің етін артып берді...

Сөйтіп Әлекеңнің арқасында Жаркентке кеткен мың кітабым үстіне тағы түйе болып қайтты...

«Аштықта жеген құйқаның дәмі кетпейді» дегендей, қиын кезеңде қол ұшын созған азаматтығын қалай ұмытарсың?!» «Жақсының жақсылығын айт» дегесін айтып жатқанымыз ғой... Айта берсе, Әлекеңнің ағайынға жасаған қамқорлығы да көп болды. Ақ көңілі даладай кең азамат еді Әлекең!

Жазиралы Жаркент өңірін аузынан тастамай насихаттап жүретін Әлекеңді өзінің еліне апарып, Тұрпан ауылына жерледі кеше.

Қыркы 8 тамызда Алматыда берілетін болды. Қиын-қыстау індеттің кезі болғасын, өзіміз де тұмауратып жатқасын бара да алмадық... Қазақтың біртуар тұлғасы, әйгілі композитор Шәмші Қалдаяқовпен бір күнде -15 тамызда туған еді. Енді 43 күннен кейін 65-ке толар еді... Шәмшінің барлық өндерін білетін, әдемі шырқайтын...

Алла алдынан жарылқасын! Арты қайырлы болғай! Алды пейіш, арты кеніш болсын! Ұрпақтарына құдай ұзақ ғұмыр берсін!

Отбасына, асыл жары Алтынтөтемізге, жалғыз қызғалдағы Әсемге, бауырлары мен туған-туыстарына көңіл айтамыз!

Жатқан жері жайлы, топырағы торқа болсын!

Алла панасына алып, Иманы саламат болсын!

Қош, бақұл бол Әлеке!

Қазыбек ИСА

ЖАҚСЫ АДАМ, ЖАЙСАҢ ЖАН ЕДІ...

Тағы да суық хабар! Бұл өмірден ел ағасы, еңбек ардагері, абзал азамат Жасұзақ Ізтілеуов көкеміз де өтіпті... Арты қайырлы болсын! Алла алдынан жарылқасын!

Жақсы адам, жайсаң жан еді, жарықтық. Әке-шешемізбен бірге оқып, бірге өскен еді... Барлық қуаныш-қайғымызды бірге бөлісіп жүретін. Ағайынға қамқор, ел ағасы еді. Бір-екі жыл бұрын 80 жасын дүрілдетіп тойлап едік алыс-жақыннан бар ағайын жиналып... Менің 50 жасқа толған мерейтойымда Шардара ауданында да, Алматыда да бірге болып, ағайындар атынан ақсақалдық ақ батасын берген еді. Көкірегі ояу, көзі ашық, көнекөз қариялардың соңғы тұяқтарының бірі еді...

Жасұзақ Ізтілеуов 1939 жылы 7 қазанда Оңтүстік Қазақстан облысы Қызылқұм ауданы, «Алғабас» колхозында туған. 1959 жылы Мырзакенттегі (ол кезде «Славян») 3 айлық шоферлық курсты бітірді. Ол кезде мектеп бітірген соң, 3 жыл жұмыс істеу керек деген талап болатын. 1960 жылы әскерге аттанды. 1964-1968 жылдары Ташкент Халық шаруашылық институтының экономика факультетін бітіріп, Шардара құрылыс комбинатына

аға экономист болып қызметке тұрды. 1971 жылы Шардара кеңшарына бас экономист қызметіне ауысады. 1975 жылы «Целинный» кеңшарының партия ұйымы хатшысы қызметін атқарды. Кейін экономист қызметін атқарып, зейнетке шықты. Одан соң да қарап жатқан жоқ. «Қазақстан» ауылы, қазіргі Алатау батыр ауылында Ардагерлер кеңесінің төрағасы болып қызмет атқарды. 2019 жылы 28

қарашада қазіргі Түркістан облысы Шардара ауданының 55 жылдығына орай «Шардара ауданының Құрметті азаматы» атағымен марапатталды.

Елдің жағдайын білетін, әрдайым ақыл-кеңесін беріп жүретін, елдің мемлекеттік саясатын қолдап, ұлтымыздың салт-дәстүрін өнеге етіп, насихаттап жүретін шежірелі, қазына қария еді.

Енді міне, елге болсын деп өмір сүрген елгезек, еңбекқор, білікті Жасұзақ ағамыз да 82 жасында келмес сапарға аттанды.

Ардақты ағамыздың алды пейіш, арты кеніш болғай! Алла өзі панасына алсын! Жатқан жері жайлы, топырағы торқа болсын! Пейіште нұры шалқы бергей!

Отбасына, туған-туыс, ағайындарға, араласып жүрген әнші, актер, ұстаз Димаш бауырымызға көңіл айтамыз!

Құдай ұрпақтарына ұзақ ғұмыр берсін.

Соңғы сапарына қаумалап шығарып салған қалың елмен бірге қоштасып қалар, топырақ салар жөніміз бар еді... Қиын заман, карантин қолбайлау болып тұрғаны өкінішті. Әйтпегенде, баруымыз керек еді қайда жүрсек те...

Иманы саламат болсын!

Қазыбек ИСА

■ БАЙҚАҰ

«ӘР ҚАЗАҚ МЕНІҢ – ЖАЛҒЫЗЫМ» ФОТОКОНКУРСЫ ЖАРИЯЛАНДЫ

«Ақ жол» Демократиялық партиясы Қазақ Республикасының (1920-2020 жж) 100 жылдығына орай «Әр қазақ менің – жалғызым» атты фотоконкурс жариялайды. Байқаудың негізгі мақсаты – портреттік, тақырыптық және басқа да суреттер арқылы тәуелсіз Қазақстанның қалыптасуына үлес қосқан қазақстандықтардың бейнесін ашу, Алаш ұстанымдарын насихаттау. Байқауға жас ерекшелігіне, мамандығына қарамастан, Қазақстан Республикасы азаматы болып табылатын барлық азаматтар қатыса алады.

Байқау 2 кезеңнен тұрады:

1 кезеңде жұмыс «Ақ жол» партиясының сайтында ашық дауыс беру арқылы таңдалады. Дауыс беру <https://akzhol.kz/фотоконкурс-2/> сілтемесінде жүргізіледі.

2 кезеңде ең көп дауыс жинаған жұмыстар тәуелсіз кәсіби фотографтар-сарапшылардан құрылған комиссия қарауынан өтеді. Байқау комиссиясының шешімі шешім болып табылады. Комиссия фотокөрменің экспозициясына конкурстық жұмыстарды енгізуге құқылы.

Байқау талаптары:

Жұмыстар 2020 жылдың 20 қыркүйекке дейін <https://akzhol.kz/байқау/тіркеу> сілтемесіне тіркелу арқылы қабылданады.

Тіркелу барысында әрбір жұмыста автор туралы деректер аты-жөні және жұмыстарының атаулары толыққанды түрде көрсетілуі тиіс.

Фотосуреттер JPG/JPEG форматтарында болуы және әрбір суреттің көлемі 5 Мб-тан аспауы керек және фотосуреттердің файлдық атауы «Фамилиясы және реттік нөмірі» форматында сактап тіркелуі тиіс. Мысалы: «Нурланов1.jpg», «Нурланов2.jpg», «Нурланов3.jpg» және т.б.

Қатысушы байқауға өз суретін жібере отырып, фотонның авторы өзі екендігіне және ол ешкімнің авторлық құқығын бұзбайтындығына, сондай-ақ сурет бұрын ешқандай фотобайқауға ұсынылмағандығына және ешқандай басылымда/интернет-ресурста жарияланбағанына кепілдік береді.

Фотобайқауға қатысушылар авторлық және сабақтас құқықтардың сақталуы бойынша жауапкершілікті өз мойнына алады. Байқауға қатысушының суреттеріне қатысты үшінші тараптан қандайда бір шағым түскен жағдайда қатысушы мәселені өз мүмкіндіктеріне сүйеніп, тиісті шығындарын өз есебінен жабу арқылы шешуге міндеттеледі.

Қатысушы байқауға өз суретін жібере отырып, Ұйымдастырушыларға болашақта өз фотоларын электронды және баспалы БАҚ құралдарында, Ұйымдастырушының сайты (<https://akzhol.kz/>) мен әлеуметтік желілердегі ресми парақшаларында авторлық қаламақысыз және коммерциялық емес мақсатта шектеусіз көлемде пайдалануға келісім береді. Ұйымдастырушылар фотобайқауға қатысушының суретін әрбір қолданған кезде автордың аты-жөнін тиісті талаптарға сәйкес көрсететін болады.

Байқауға жіберілген суреттер фото байқаудың тақырыбына сай келмесе, суреттің шығармашылық және техникалық сапасы өте төмен деңгейде болса, фото эротикалық мазмұнда болса, сондай-ақ суреттерде зорлық-зомбылыққа, нәсілдік және діни төзбеушілікке шақыру белгілері көрінсе тапса, анонимді (автор туралы нақты әрі шынайы ақпарат берілмесе) болса фотобайқауға қатыстырылмайды.

Суреттер автордың әлеуметтік желісінде #aqjol_photobaiqau хэштегі бойынша және @akzhol_partiyasy (Instagram әлеуметтік желісі) және «Ақ жол» партиясы (Facebook әлеуметтік желісі) аккаунттарына орналастырылуы керек.

Ұйымдастырушы көрсетілген талаптарға сәйкес келмейтін жұмыстарды байқауға жібермеуге құқылы.

Фотоконкурстың қорытындысы бойынша дипломдар мен келесі ақшалай сыйлықтар беріледі:

- 1-орынға 500 000 теңге;
- 2-орынға 300 000 теңге;
- 3-орынға 200 000 теңге.

Фотоконкурстың нәтижелері 2020 жылдың 1 қазанында жарияланып, «Ақ жол» партиясының ресми сайтында және <https://akzhol.kz/> <https://www.facebook.com/aqjolpartiyasy/> https://www.instagram.com/akzhol_partiyasy/ әлеуметтік желілерінде жарық көреді.

Байқауға қатысушылар арнайы фотокөрмеге қатысады.

Жүлделі орындарға ие болған жұмыстар республикалық «Қазақ үні» газетінде жарияланады.

Анықтама үшін телефон:

8 (7172) 602-673

Электронды пошта:
press-akzhol@mail.ru

Меншік иесі:
«Қазақ үні» ЖШС
ҚАЗАҚ ҮНІ
Президент –
Редакторлар кеңесінің төрағасы –
Қазыбек ИСА

Бас редактор – Құлтөлеу МҰҚАШ

Бас редактордың бірінші орынбасары –

Зейнолла АБАЖАН

Бас редактордың орынбасары –

Азамат ТАСҚАРАУЛЫ

Жауапты хатшы – Гүлмира САДЫҚ

Бөлім редакторлары:

Дастан ЕЛДЕС (орыс редакциясы)

Айнұр АХМЕТ (мәдениет)

Нұржан АСАН (көркемдеуші)

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:

Астана тілшілер қосыны:

Азамат ТАСҚАРАУЛЫ

(8-702-931-89-86)

Жасұлан ИСА

(8-776-120-19-72)

Ақмола облысы:

Бақыт СМАҒҰЛ (8-701-626-77-66)

Арқалық қаласы:

Нұрсұлтан НҰРМАН

(8-702-688-84-87)

Алматы облысы:

Айтақын БҰЛҒАҚ (8-702-239-62-99)

Мәди ИСЛАМ (8-775-119-12-13)

Мырзағали НҰРСЕЙІТ (8-701-771-6496)

Қанат БИРЖАНСАЛ (8-775-323-0850)

Батыс Қазақстан облысы:

Қажымұқан ҒАБДОЛЛА

(8-701-111-61-05)

Жезқазған қаласы:

Жанат АСАНҚАЛИ

(8-702-384-12-00, 8-707-261-20-98)

Сәтбаев қаласы:

Абдолла ДАСТАН

(8-71063) 7-20-97, 8-777-302-46-79)

Қарағанды облысы:

Ахметқали ХАЛЕНОВ (8-701-450-30-18)

Қостанай облысы:

Төлен РАМАЗАНҰЛЫ (8-701-174-06-70)

Семей қаласы:

Рахат АЛТАЙ

(8-775-998-15-39)

Маңғыстау облысы:

Сағындық РЗАХМЕТ (8-775-379-84-88)

Түркістан облысы:

Әбдіғалпар АЙДАР

(8-702-475-75-66, 8-771-390-73-75)

Асылхан ӘЛІ (8-701-626-88-32)

Түркістан қаласы:

Әтіргүл ТӘШІМ (8-702-489-47-23)

Атқарушы директор –

Қаныш ЖАРЫЛҚАСЫН

Тарату бөлімі:

Астанада:

Жасұлан ИСА

(8-776-120-19-72)

Шымкентте:

Мүтән ИСМАЙЫЛ (8-701-692-1340),

Астанада «Алты Алаш» (87015728847)

дүңгіршіктерінде сатылады

Газет РҚ Мәдениет және ақпарат

министрлігінде 19. 12. 2012 жылы тіркелген.

Күллік №13976-Г (Алғашқы күллік

№1270-Г, 01. 08. 2000 жыл).

Автордың пікірі мен редакция көзқа-

расы сәйкес келе бермейтінін ескертеміз.

Қолжазбалар өңделеді және қайта-

рылмайды.

Жарнама мәтініне жарнама беруші жауап

береді.

Газеттен көшіріліп басылса, сілтеме жа-

салыуы шарт.

Газетте «Қазақпараттың» материалдары

пайдаланылды.

Газет «Қазақ үні» компьютер

орталығында беттелді

АЙЛЫҚ ТАРАЛЫМЫ – 60 400

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

Редакцияның мекен-жайы:

050006, Алматы қаласы, Қалқаман-3

ықшамауданы, С. Сейітов көшесі, 11 үй

Байланыс телефоны:

8 (727) 398-57-31

E-mail: qazaquni2000@gmail.com

www.qazaquni.kz

Кезекші редактор –

Гүлмира САДЫҚ

ТОО «Қазақ үні»

БИН 000540006784

ИИК KZ50856000000385541

АҒФ АО «БанкЦентрКредит»

г. Алматы, БИК КСВКЗКХ, Кбе 17

Газет «Алматы-Болашақ» баспаханасында

басылды. Алматы қ., С. Мұқанов к., 223 б.

Көлемі: 6 баспа табақ

ҚАЗАҚТЫҢ МҰҢЫ МЕН ШЫНДЫҚТЫҢ ЖЫРЫ – «ҚАЗАҚ ҮНІ» ГАЗЕТІНЕ ЖАЗЫЛЫҢЫЗДАР!

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

«Қазпошта» арқылы жазылу бағасы:

1 ай	қала	379,24	3 ай	қала	1137,72	6 ай	қала	2275,44	12 ай	қала	4550,88
1 ай	ауыл/аудан	397,86	3 ай	ауыл/аудан	1193,58	6 ай	ауыл/аудан	2387,16	12 ай	ауыл/аудан	4774,32